

♦ Milan Godla. Ilustrácia: Jozef Fečo

Rómska kultúra chýba v digitálnom priestore

Každá národnostná menšina, ak ju identifikuje vonkajšie prostredie, má svoje charakteristické znaky. V našej menšine, dovoľm si tvrdiť, sú to hlavne dve oblasti. Prvou je známy pojem rómskej problematiky, ktorý prierezo-vo zahŕňa asi všetky oblasti života. Druhou charakteristikou Rómov je kultúra. Cez tieto dva pohľady nás vníma jednak majoritná spoločnosť, ale vnímame sa tak aj my sami. To, čo by sme mali budovať a rozvíjať, je oblasť rómskej kultúry. Tá nás totiž charakterizuje, identifikuje a nesie v sebe odkaz pre spoločnosť.

V roku 2018 začal kultúru podporovať Fond na podporu kultúry národnostných menšín ako organizácia, v ktorej si o prioritách rozhoduje každá menšina samostatne.

Na podporu rómskej kultúry bolo v roku 2018 vyčlenených 1 702 400 eur, čo nie je malá suma. Fond podporil projekty zamerané na rozvoj živej rómskej kultúry, vedecko-výskumné aktivity, tvorbu audiovizuálnych diel, podporu umenia, vydavateľskú činnosť. Problém časového manažmentu, na ktorý organizácie poukazujú dlhodobo, sa však zatiaľ nevyriešil. Výzvy na predkladanie projektov boli začiatkom roka, vyhodnotenie projektov v polovici roka a finančné prostriedky žiadateľom prichádzali v treťom a štvrtom kvartáli. Ďalší problém vidím aj vo výstupoch jednotlivých projektov, hlavne tých, v ktorých je výstup takzvané hmatateľný. Chýba nám priestor, kde by

sa tieto výstupy dali vyhľadať na jednom mieste, aby človek našiel pokope všetko, čo bolo finančne podporené a mohol zhodnotiť a porovnať podporené projekty.

Zdroj informácií nájdeme aj v archíve Romano nevo lil, ale len v tlačenej podobe. Už pred niekoľkými rokmi sme mali snahu archív novín preniesť do digitálnej podoby, aby bol prístupný on-line od roku 1991. Keďže ide o náročný projekt digitalizácie, bez finančných prostriedkov sa nedá zrealizovať.

Keď koncom roka nečakane zomrel dlhoročný sólista divadla Romathan Milan Godla, nedalo sa na internete nájsť o jeho osobe a profesionálnom živote skoro nič. Nie preto, že by nič nedokázal, ale preto, že nebudujeme organizácie,

ktoré by oblasť rómskej kultúry a histórie dokumentovali. Informácie o Milanovi Godlovi ne-nájdete dokonca ani na stránke divadla Romathan, kde pôsobil od roku 1992 do roku 2017. Divadlo by malo mať aj sekciu bývalých sólistov, ktorí inštitúcii robili roky dobré meno. Posledný rozhovor a informácie o Milanovi Godlovi boli zverejnené na stránke Dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry, ktoré je oddelením Štátnej vedeckej knižnice v Prešove.

Aktuálne máme na rómsku kultúru dosť finančných prostriedkov. Je len na nás, resp. na odborných komisiách, aké priority si určí a čo budú podporovať.

*Roman Čonka,
šéfredaktor Romano nevo lil*

D. Saková: Detská prostitúcia v okrese Trebišov sa nepotvrdila
Bratislava, 6. september (TASR) – Detská prostitúcia v okrese Trebišov sa nepotvrdila. Povedala to ministerka vnútra Denisa Saková poslancom na štvrtkovom rokovaní parlamentného ľudskoprávného výboru. Informovala zároveň, že nákazu syfilisom šířila osoba, ktorú už stíhajú. K šíreniu prispel aj promiskuitný spôsob života v tamojšej rómskej komunite a tiež nedostatočná hygiena.

„Všetky úkony Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Trebišove smerovali k tomu, aby preverili medializované informácie. Boli preverené a môžeme skonštatovať, že nebola potvrdená detská prostitúcia. Pokiaľ išlo o prostitúciu, tak to bolo vykonávané len osobami nad 18 rokov a vykonávali ju dobrovoľne,“ uviedla Saková.

Informovala tiež o zadržaní a stíhaní muža, ktorý mal úmyselne šíriť syfilis. „Ide o dospelého muža rómskeho pôvodu, ktorý je homosexuálne orientovaný a úmyselne túto nákazu šíril. Je väzobne stíhaný,“ povedala ministerka. Hrozí mu odňatie slobody na niekoľko rokov.

Saková dodala, že v okrese Trebišov a v ďalších obciach, v ktorých je rómska komunita, by chcela posilniť občianske hliadky. „Ku koncu roka by sme chceli tieto hliadky posilniť, a nielen v okrese Trebišov, ale aj v iných osadách,“ zdôraznila.

Štátny tajomník ministerstva zdravotníctva Stanislav Špánik v súvislosti s nákazou syfilisom zdôraznil, že liečba v okrese Trebišov môže prebiehať aj ambulantne, hospitalizáciu si podľa jeho slov vyžadujú len niektoré prípady. Štátny tajomník ministerstva práce Branislav Ondruš zdôraznil, že rezort práce vyžaduje, aby deti vyrastali v hygienicky čistom prostredí.

Zástupcovia rezortov vnútra, zdravotníctva, práce a tiež rómsky splnomocnenec prišli parlamentnému ľudskoprávnemu výboru povedať, čo robia pre riešenie problému so šírením syfilisu v okrese Trebišov a s podozreniami o tamojšej detskej prostitúcii. Výbor vzal na vedomie správy rezortov k tejto téme.

Chorobnosť na syfilis je v okrese Trebišov 16-krát vyššia ako v celej SR. Epidemiologická situácia vyhodnotená za rok 2017 vykazuje chorobnosť 108,4 prípadov na stotisíc obyvateľov. Ochorenie sa vyskytuje aj vo vekovej skupine do 18 rokov. Problematickou pri šírení tohto ochorenia je trebišovská rómska osada. Médiá pred časom informovali aj o podozreniach z prostitúcie detí.

A. Ravasz tvrdí, že zamestnanosť Rómov stúpa, P. Pollák to považuje za zavádzanie

Bratislava, 8. september (TASR) – Financovanie opatrení zameraných na zvyšovanie zamestnanosti Rómov vykazuje pozitívny efekt. Tvrdí to splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ábel Ravasz (Most-Híd) v súvislosti s monitorovacou správou plnenia Stratégie SR pre integráciu Rómov do roku 2020. Bývalý rómsky splnomocnenec Peter Pollák (OLaNO) považuje Ravaszove tvrdenia o zvyšujúcej sa zamestnanosti za zavádzajúce a zmätočné.

Správa, ktorou sa 5. septembra začala zaoberať vláda a ktorá hodnotí plnenie opatrení a aktivít za rok 2017 informuje, že najväčšia časť finančných prostriedkov pre integračné opatrenia bola použitá práve na zvyšovanie zamestnanosti Rómov. Z celkového balíka použitých prostriedkov vo výške 82 663 911,95 eur bolo na túto prioritnú oblasť vyčlenených 62 147 696 eur. Čerpanie zdrojov sa týka prostriedkov z európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) i štátneho rozpočtu SR.

Ravasz priznal, že presné komparatívne čísla nemožno uvádzať, keďže nie je presne zmapovaná celá rómska komunita. „Inštitút finančnej politiky Ministerstva financií SR sa pokúsil zmapovať minimálne Rómov v najviac vylúčených, segregovaných komunitách, a tam zistili, že za posledné dva roky išla zamestnanosť hore o približne dve percentá, čo je naozaj pozitívny výsledok. Predpokladám, že v iných, viac integrovaných komunitách Rómov je ten posun ešte výraznejší,“ uviedol Ravasz.

str. 3 >>>

M. Patakyová: Nezákonnú sterilizáciu rómskych žien by mal doriešiť osobitný zákon

◆ Ilustračná fotografia M. Žarnayová

Bratislava, 21. november (TASR) – Rómskym ženám, obetiam nezákonnej sterilizácie, by pri vyrovnaní sa s dôsledkami tejto krivdy mala pomôcť osobitná právna úprava, ktorá by im zabezpečila prístup k účinným prostriedkom nápravy a primeranému odškodneniu. Po právnej analýze prípadu to navrhuje verejná ochrankyňa práv Mária Patakyová, informovala o tom na tlačovej konferencii.

Ombudsmanka hovorí o nevyhnutnosti tohto kroku i s ohľadom na schopnosť spoločnosti ako takej vyrovnat sa s traumami z minulosti. Svojím návrhom sa pripája k výzve mimovládnej organizácie Poradňa pre občianske a ľudské práva z mája 2018, aby SR zriadila nezávislý vyšetrovací orgán s právomocou vyšetriť rozsah praxe nezákonných sterilizácií rómskych žien a poskytnúť všetkým poškodeným ženám odškodnenie a ospravedlnenie. „Po oboznámení sa s celým prípadom, a tiež i v súvislosti s medzinárodnými právnymi záväzkami SR som dospela k názorovej zhode s výzvou, ktorú formulovala mimovládna organizácia,“ uviedla ombudsmanka. S návrhom na osobitný zákon sa má tento týždeň oboznámiť aj minister spravodlivosti SR Gábor Gál (Most-Híd), Patakyová ho už písomne kontaktovala.

Advokátka Vanda Durbáková z Poradne pre občianske a ľudské práva, ktorá zastupovala niektoré poškodené rómske ženy na súdoch mieni, že Slovensko by sa v prípade malo inšpirovať skúsenosťami z iných krajín, ako je Švédsko, Švajčiarsko či Nórsko,

ktoré sa s praxou nezákonných sterilizácií žien z etnických menšín či zdravotne znevýhodnených osôb vyrovnávali v minulosti.

Zástupkyňa SR pred Európskym súdom pre ľudské práva (ESLP) Marica Pirošíková v reakcii na májovú výzvu poukázala na to, že ESLP nepotvrdil závažné obvinenia o organizovanej politike sterilizácií rómskych žien na Slovensku pre ich etnický pôvod. „Nedostatky v tom čase platnej právnej úpravy týkajúcej sa informovaného súhlasu a pri výkone sterilizácií, viedli v roku 2004 k novelizácii legislatívy a zosúladeniu práva pacientov s medzinárodnými štandardmi, čím sa zabráňuje vzniku podobných situácií do budúcnosti,“ upozornila Pirošíková. Pripomenula, že rezolúcia Výboru ministrov Rady Európy z apríla 2014 zhodnotila individuálne i všeobecné opatrenia, ktoré SR prijala pri riešení káuz nezákonných sterilizácií, ako dostatočné.

Durbáková nespochybňuje legislatívne kroky a rozhodnutia, ktoré SR prijala. Upozornila však, že súdy, vrátane ESLP riešili len niektoré prípady. „Súdy nie sú tými orgánmi, ktoré by dokázali postihnúť tento problém v celej svojej komplexnosti. Ak sa chce spoločnosť vyrovnat s touto časťou našej histórie, je potrebné preskúmať celý jej rozsah,“ zdôraznila zástupkyňa mimovládnej organizácie, ktorá identifikovala priamym zistením približne stovku prípadov nezákonnej sterilizácie, reálny počet je však podľa odhadov oveľa vyšší.

P. Pellegrini: Musíme ukázať, že pravidlá slušného správania platia pre všetkých

Svidník, 18. september (TASR) – Musíme hovoriť o dodržiavaní poriadku, slušného správania sa a zákonov. Je jedno, či v rómskej osade alebo aj v našich obciach. Po rokovaní vlády vo Svidníku to povedal premiér Peter Pellegrini (Smer-SD). Kabinet sa počas rokovania opätovne zaoberal monitorovacou správou plnenia Stratégie SR pre integráciu Rómov do roku 2020.

„Veľmi ma teší vystúpenie pána primátora z Gíraltoviec, ktorý ukázal, že jeho tisícčlenná komunita naozaj vie fungovať celkom dobre. Podarilo sa mu ich presvedčiť, aby začali lepšie pracovať. Pomáhajú stavať svoje nové bývania, za ktoré potom platia prenájom a v nich slušne žijú. Ukazuje sa, že s tou komunitou sa dá pracovať,“ uviedol Pellegrini.

Podľa jeho slov vynaložené prostriedky padli na úrodnú pôdu, pretože mnohí Rómovia, ktorí boli zamestnávaní cez aktivačné práce už pracujú v súkromných firmách.

„My sme tú správu otvorili dnes aj kvôli tomu, že sme si dali úlohy ako vláda. Musíme sa s pánom ministrom práce (Jánom Richterom, Smer-SD – pozn. TASR) pozrieť, či sociálny systém nie je príliš prísny a hneď, keď sa niekto rozhodne, že ide pracovať, okamžite mu ‘obstrihá’ všetky iné príspevky. Chceme sa preto rozprávať o tom, či neponechať súbeh,“ vysvetlil Pellegrini.

„Zaroveň musíme hovoriť o dodržiavaní poriadku, slušného správania sa a zákonov. To je jedno, či v rómskej osa-

de alebo aj v našich obciach. Ministerka vnútra (Denisa Saková, Smer-SD – pozn. TASR) bude musieť prísť s návrhmi, ako zabezpečovať poriadok, a to nielen vo vzťahu, keď obyvatelia osád nejakým spôsobom znepriemňujú život obyvateľstvu na druhom konci obce. Aj vnútri osád sú samotní Rómovia terčom násilných bitiek alebo nejakého úžerníctva, vydierania, a tak ďalej,“ povedal Pellegrini.

Veľkou témou, o ktorej je podľa neho potrebné hovoriť, je tiež neporiadok v osadách. „Žiadam členov vlády, aby prišli s návrhom, ako vynútiť aspoň upratovanie v obciach. Nie je možné, aby pri vstupe do Slovenského raja museli turisti prechádzať cez haldu plastových fliaš a rôznych iných vecí,“ zdôraznil premiér s tým, že vláda nájde spôsob, aby zaplatila technické prostriedky na upratovanie.

„Bude to jedno z tých ďalších opatrení, kde musíme ukázať, že jednoducho pravidlá slušného správania a dodržiavanie zákonov platia pre všetkých,“ doplnil Pellegrini.

Podľa neho to pôjde pri kombinácii pozitívnych opatrení. „To znamená vytvárať dostatočné množstvo miest v materských školách, lebo ukazuje sa, že ak detičky aj z rómskych osád chodia do škôlok od tretieho roku života, tak podstatne lepšie sa implementujú potom už do základnej školskej dochádzky a dosahujú lepšie výsledky. Ďalej zvyšovanie kapacít škôl, aby neboli nútení chodiť na

◆ Predseda vlády SR v obci Spišský Hrhov. Foto: TASR

dvojzmennú prevádzku,“ skonštatoval premiér a doplnil, že motiváciou bude tiež nepozastavenie poberania rôznych typov prídavkov, ak začne niekto pracovať, ako aj vytvorenie vhodného prostredia pre zamestnávanie Rómov vo firmách.

D. Saková: Je tu priestor na diskusiu o súčinnosti samospráv pri integrácii Rómov

Bratislava, 18. september (TASR) – Okres Svidník ponúka priestor na otvorenie diskusie venovanej integrácii Rómov nielen z pohľadu ústredných orgánov štátnej správy, ale i spolupráce so zástupcami samospráv. Pred začiatkom rokovania vlády vo Svidníku to povedala ministerka vnútra SR Denisa Saková (Smer-SD). Uviedla to v súvislosti s tým, že sa kabinet práve na tomto výjazdovom rokovaní bude opätovne zaoberať monitorovacou správou plnenia Stratégie SR pre integráciu Rómov do roku 2020.

Vláda o správe rokovala pred dvomi týždňami, rokovanie však bolo prerušené na žiadosť predsedu vlády SR Petra Pellegriniho (Smer-SD), ktorý vyzval na širšiu diskusiu i návrhy ďalších opatrení na zefektívnenie procesov v tejto oblasti. Podľa Sakovej chce preto ministerstvo vnútra i Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, ktorí monitorovaciu správu predkladajú, predstaviť jednotlivé oblasti a plánované opatrenia a tiež potrebnú súčinnosť so samosprávami pri ich realizácii. „My vytvárame nástroje, politiky na to, aby sme vedeli integrovať minoritné skupiny do normálneho života. Jednotlivé realizácie opatrení už sú potom na samosprávach,“ uviedla Saková.

Šéfka rezortu vnútra očakáva, že v tejto súčinnosti i s doposiaľ uskutočnenými krokmi sa podarí výrazne zvýšiť efektivitu čerpania eurofondov, ktoré sú na tieto účely k dispozícii.

Z predloženej monitorovacej správy vyplýva, že zo 142 aktivít a opatrení, ktoré sa v rámci akčných plá-

nov národnej Stratégie SR pre integráciu Rómov do roku 2020 mali realizovať v roku 2017, zodpovedné subjekty splnili, prípadne priebežne plnia 75. Ďalších 58 opatrení je vo fáze prípravy implementácie a deväť aktivít sa nezrealizovalo.

Celkový objem čerpaných finančných zdrojov na plnenie opatrení v siedmich prioritných oblastiach (vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie, bývanie, finančné začlenenie, nediskriminácia, oblasť prístupov smerom k väčšinovej spoločnosti) bol v roku 2017 v objeme 82 663 911,95 eur. Najväčšia časť prostriedkov sa týkala implementácie opatrení a aktivít v prioritnej oblasti zamestnanosť (62 147 696 eur). Čerpanie zdrojov sa týka prostriedkov z Európskych štrukturálnych a investičných fondov i štátneho rozpočtu SR.

V správe sa uvádza i to, že v prípade dotačnej činnosti bolo podporených celkovo 88 projektov v siedmich tematických oblastiach v celkovej výške 517 200 eur. Projekty sa týkali rekonštrukcie a modernizácie nájomných bytov, vybudovania a rekonštrukcie technickej vybavenosti, aktivít posilňujúcich vzdelanie a formovanie mladých Rómov i aktivít rómskych žien – senioriek. Takisto projektov asistencie pri legalizácii/dodatočnom povolení technicky vyhovujúcich obytných stavieb a budovania partnerstiev a spolupráce pri riešení sociálnych a kultúrnych potrieb a riešenia mimoriadne nepriaznivých situácií rómskej komunity.

Vývoj životnej úrovne rómskych komunít by malo pomôcť mapovať zisťovanie EU SILC

Bratislava, 3. október (TASR) – Na Slovensku bude prebiehať prvé zo zisťovaní o príjmovej situácii a životných podmienkach rómskych komunít. Na základe pravidelných zisťovaní EU SILC bude podľa Ministerstva vnútra (MV) SR možné posúdiť, ako sa ich životná úroveň vyvíja. Na Slovensku ho realizuje Úrad splnomocnenca pre rómske komunity v spolupráci so Štatistickým úradom SR.

„Zisťovanie EU SILC je významným ukazovateľom životnej úrovne občanov Európskej únie. Doteraz sme mali pocit, že zastúpenie marginalizovaných rómskych komunít je v tomto zisťovaní poddimenzované. Tento rok sme spojili skúsenosti štatistického úradu a naše znalosti o rómskych komunitách, aby sme mohli porovnať životnú úroveň v komunitách s celou EÚ. Pri ďalšom procese integrácie nám to určite pomôže,“ uviedol splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ábel Ravasz.

Úlohou štatistického zisťovania EU SILC – MRK je podľa rezortu vnútra zhromažďovanie reprezentatívnych a porovnateľných údajov o úrovni a rozdelení príjmov, o úrovni a zložení chudoby a sociálneho vylúčenia v Európskej únii. Výsledky

zisťovania nie sú podľa ministerstva vnútra len zdrojom údajov o príjmoch, úrovni, štruktúre chudoby a sociálneho vylúčenia. Vytvárajú tiež podklad pre analýzy životnej úrovne obyvateľstva a realizáciu koncepčných zámerov a opatrení v sociálnej politike.

Zisťovanie EU SILC sa realizuje v 28 krajinách Európskej únie, v Nórsku a na Islande, a to podľa porovnateľnej medzinárodnej metodiky. Na Slovensku do realizácie zisťovania vybrali tisíc domácností v 60 obciach. „Domácnosti navštívia zaskolení pracovníci, ktorí sa budú členov domácností pýtať otázky podľa dotazníka. Všetci naši pracovníci budú mať osobitné poverenie, ktorým sa v domácnostiach musia preukázať,“ doplnil Ravasz. Rovnaké zisťovanie by sa malo realizovať aj v roku 2020.

Podľa ministerstva sa zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach na Slovensku realizuje už od roku 2005 na základe Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o štatistike Spoločenstva o príjmoch a životných podmienkach a Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa dopĺňa predchádzajúce nariadenie.

Zamestnanosť sa podľa splnomocnenca zvyšuje v rôznych formách, či už je to v oblasti terénnej sociálnej práce a komunitných služieb, zamestnanosti v rámci obecných podnikov, ale aj v rámci dochádzania za prácou. „Mám pocit, že aj počet Rómov zamestnaných v privátnej sfére dosahuje rekordné čísla,“ povedal.

Niekdajší vládny splnomocnenec P. Pollák je naopak presvedčený, že prostredníctvom terénnych sociálnych služieb či rómskych občianskych hliadok pracovalo v minulosti v teréne viac Rómov ako v súčasnosti. „Keď pán Ravasz tvrdí to, čo tvrdí, a pritom prizná, že nemá presné čísla, šíri lži, propagandu a spolu so zvyškom vlády sa snaží chváliť cudzím perím,“ vyhlásil Pollák.

Namiesto manipulácie s faktami by sa podľa neho mal Ravasz starať o to, aby aktívne zháňal Rómom prácu. „V čase, keď je na Slovensku k dispozícii množstvo voľných pracovných miest a vláda pripravuje opatrenia, ako sem dostať čo najviac pracovníkov zo zahraničia, je v osadách množstvo dlhodobo nezamestnaných, ktorým platíme sociálne dávky. Miesto toho, aby šikovní murári, stavbári a ďalší produktívni Rómovia nachádzali uplatnenie doma, odchádzajú za prácou do zahraničia,“ skonštatoval Pollák.

Eurofondové zdroje určené na integráciu Rómov sa podľa bývalého splnomocnenca mňajú účinkom, rovnako tak ostáva problém so školským systémom, ktorý neposkytuje rómskym deťom kvalifikačné predpoklady, aby sa uplatnili na trhu práce.

Bánovce nad Bebravou: Z bytových domov by sa mali odsťahovať ďalší obyvatelia

Bánovce nad Bebravou, 12. september (TASR) – Z bytových domov na ulici K nemocnici v Bánovciach nad Bebravou by sa mali odsťahovať bývalí nájomníci z ďalších bytov. Mestu to umožňuje právoplatné súdne rozhodnutie, ktoré je exekučným titulom na vysťahovanie obyvateľov.

„Štyri bytové jednotky z ôsmich sú už vyprázdnené a zapečatené. Pokračovať sa bude aj v nasledujúcich dňoch. Obyvatelia majú možnosť vyprázdniť byty samostatne alebo za asistencie súdneho exekútora, čo už pre nich predstavuje vyššie finančné zaťaženie,“ informoval hovorca mesta Miroslav Schlesinger.

Po aktívnej práci s touto komunitou sa podľa neho vedeniu mesta podarilo dosiahnuť viaceré pozitíva. „Mnohí z obyvateľov týchto domov si našli zamestnanie a postupne začali splácať svoje finančné dlhy voči mestu. Z pôvodných 406 obyvateľov je tam v súčasnosti 374, mes- to však bolo nútené pristúpiť v záujme ich bezpečnosti k ich postupnému vysťahovaniu,“ doplnil. Od vzniknutej situácie lokalitu na ulici K nemocnici tiež pravidelne monitorujú hliadky mestskej i štátnej polície a terénni sociálni pracovníci.

K riešeniu prostredníctvom súdov pristúpila bánovská samospráva po tom, čo na jej výzvu na opustenie troch bytových domov v havarijnom stave na ulici K nemocnici ich obyvatelia nereagovali. Nájomný vzťah s nimi mesto ukončilo ešte k 31. októbru 2016 skončením platnosti zmlúv, ktoré mali uzatvorené na dobu určitú. „Dôvodom ukončenia nájomného vzťahu boli posudky a správy Regionálneho úradu verejného zdravotníctva a Úradu súdneho inžinierstva Žilina. Všetky posudky sa zhodli v tom, že bývanie v bytových domoch znamená ohrozenie života a zdravia jeho obyvateľov,“ pripomenul Schlesinger.

Samospráva preto obyvateľov upovedomila o tom, že v domoch bývajú na vlastné riziko. Dlhodobo tiež tvrdí, že jej zo zákona nevyplýva povinnosť zabezpečiť bývalým nájomníkom náhradné bývanie. „Napriek všetkým uvedeným faktom vedeniu mesta nebol ľahostajný neľahký osud rodín s deťmi, teda s nájomníkmi, ktorí sa do tejto situácie dostali zavinením iných, neprispôsobivých nájomníkov. V spolupráci so všetkými zainteresovanými inštitúciami ako aj s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity zabezpečilo pre rodiny maximum toho, čo bolo v jeho silách,“ skonštatoval hovorca.

Mesto podľa neho problém naďalej rieši zákonnou formou, pričom prihliada na objektívne problémy dotknutých obyvateľov. „Tými sú napríklad ťažšie nájdenie si prenájmu, ťažšie získanie hypotéky, a to aj napriek tomu, že sú riadne zamestnaní a plnia si finančné záväzky voči mestu,“ dodal Schlesinger. To, že niektorí obyvatelia majú problém nájsť si náhradné bývanie pre predsudky ostatných, potvrdili dávnejšie i pre Tlačovú agentúru SR. Viacerí z nich kritizovali samosprávu aj za obmedzený prístup k vode.

Dunajská Streda: Mesto obnoví budovu Komunitného centra pre Rómov

Dunajská Streda, 16. september (TASR) – Samospráva mesta Dunajská Streda v roku 2018 zabezpečí obnovu budovy pre komunitné centrum (KC) v súvislosti s marginalizovanými skupinami obyvateľstva. Centrum vznikne v bývalej budove civilnej ochrany z eurofondov.

„Je to na kontrole, či schvália celý postup na verejné obstarávanie, a potom vieme spustiť stavebné práce,“ uviedol pre TASR primátor mesta Zoltán Hájos. Dodal, že v minulosti boli neúspešní kvôli pripomienke miestneho občana. Ako bolo vysvetlené, pôjde skutočne o kultúrne a vzdelávacie centrum.

Cieľom zriadenia KC je vybudovanie multifunkčného sociálneho a vzdelávacieho centra ako zázemia pre prácu s obyvateľmi v Dunajskej Strede, so zameraním najmä na marginalizovanú rómsku skupinu. Mesto bude teda prostredníctvom zriadeného a fungujúceho komunitného centra poskytovať komplexné komunitné a sociálne služby pre všetkých, ktorí o ne prejavia záujem so zameraním hlavne na marginalizované skupiny obyvateľstva, s osobitným dôrazom na marginalizovanú rómsku komunitu v meste.

Vytvorenie KC bude prispievať ku komunitnému rozvoju, sociálnemu začleňovaniu, budovaniu vzájomnej tolerancie, búraniu

str. 8 >>>

◆ Milan Godla, sólista divadla Romathan

Divadlo bolo jeho životom

Počas Vianoc 2018 náhle opustil umelecký svet Milan Godla, sólista divadla Romathan, spevák, scenárista a režisér. Rómska umelecká komunita prišla o jednu zo svojich výrazných postáv. Posledná rozlúčka s umelcom sa konala v Košiciach, presne na Silvestra. „Opustil nás človek, ktorý urobil veľa pre rómsku kultúru a pre Rómov. Snažím sa brať náhly odchod otca z tohto sveta s nadhľadom, ale aj tak je to veľmi bolestivé. Neviem to slovami vyjadriť, ale je to stav, kedy sa mi nechce spievať, pretože viem, že istá časť môjho srdca odišla do neba,“ povedal jeho syn Jaroslav Godla, s ktorým sme spomínali na otca, divadlo a na rómsku kultúru.

Váš otec je známy ako výnimočný spevák a stabilný člen divadla Romathan. Ako by ste ho opísal našim čitateľom?

Poznám ho ako charakterného človeka. Človeka, ktorý vyrastal v láske k hudbe. Vždy chcel od života niečo, čo sa za peniaze, ale ani za slávu kúpiť nedá. To bola láska, ktorú on rád rozdával medzi ľuďmi a všade, kde prišiel.

V živote človeka sú momenty, ktoré mu ukážu akým smerom sa uberať, aby jeho život bol naplnený. Čo bolo tým momentom u vášho otca?

Otec mal tragickú nehodu, ktorá sa mu stala, keď mal 22 rokov. Prešiel ho vlak, ktorý mu amputoval nohy. Už vtedy vedel, čo

je jeho poslanie a čo môže urobiť pre rómsku kultúru a seba tak, aby ho to naplňalo. Chcel dokázať niečo profesionálnejšie, nielen hrať a spievať v amatérskom súbore pre Rómov. Snažil sa pozdvihnúť Rómov, rómsku kultúru hlavne na východnom Slovensku, kde sme žili.

Vieme, že Milan Godla bol vynikajúcim spevákom a hercom, ktorý pôsobil v divadle Romathan. Avšak divadlo tu nebolo vždy, niekto ho musel najprv založiť.

Myšlienka založenia profesionálneho rómskeho divadla vzišla od Daniely Hivešovej Šilanovej a môj otec stál pri zrode tohto divadla. Daniela počula môjho otca spievať

nie raz, nie dvakrát, keď pracoval v Prešove. Vtedy sa spoznal aj s mojou mamou. Najprv vznikol súbor, ktorý sa volal Romane čhaja le čhavenca. Tam spieval a hral aj s mamou. Súbor vznikol v období socializmu a napriek tomu, že zo strany zakladateľov súboru a jeho členov bola snaha o povýšenie rómskej kultúry na profesionálnu úroveň, vtedy sa to nepodarilo. Nebola na to možno politická vôľa.

Kedy sa to podarilo?

Divadlo Romathan vzniklo oficiálne v septembri roku 1992, ale už cez prázdniny začal kasting na obsadenie hereckých pozícií. Kasting bol náročný, pretože sa ho zúčastnili ľudia z celého Slovenska. Uchá-

O teatro sas leskro dživipen

Pre karačoňa, na užardes, o Milan Godla, o solistas andro Teatro Romathan, o gílavno, scenaristas the o režiseris, mukhlás e džañibnaskri luma. E romaňi umelecko komunita našadās jekh baro zoralo manuš. O paluno kidipen le umelcoha sas andro Košice, pro Silvestros. „Geľas amendar o manuš, savo kerđas but vaš e romaňi kultura the vaš o Roma. Kamav te dikhel oda, hoj avka jekhvarestar o dad geľas, sar vare-so so hin dur mandar, no the avka oda bares dukhal. Aňi le lavenca našti te phenav, no šunav man avka, hoj na kamav te gí-lavel, hoj džanav, hoj kotor miro jilestar geľas andro aver svetos,“ phendās leskro čhavo o Jaroslav Godla, kana leha leperahas pro dad, pro teatro the vakerahas pal e romaňi kultura.

Tiro dad sas prindžardo sar but lačho gílavno u o stabilno dženo andro Teatro Romathan. So šaj pal leste phenes amare genavnenge?

Prindžarav les sar le charakterno manušes. Le manušes, so bariľas le kamibnaha vaš o bašaviben. Sakovar kamelas le dživipnastar vareso, so pes le lovenca, aňi le prindžaripnaha našti te cinel. Oda sas o kamiben, savo ov rado delas le manušenge pro sako than, kaj avľas.

Andro manušeskro dživipen hine o momenti, save leske sikavena o drom, saveha te džal, hoj te pherđarel peskro dživipen. Savo sas oda momentos andro ti-re dadeskro dživipen?

Le dadeske pes ačhilas e tragedija, kana les sas 22 berša. Peľas tel o vlakos, savo leske čhindās tele o pindre. Imar ov džanelas, so kamel te kerel, so šaj te kerel vaš e romaňi kultura u vaš peske avka, hoj les oda te pherđarel. Kamelas te kerel vareso buter profesijonalno, na ča te khelel u te gíľavel andro amatersko suboris vaš o Roma. Kamelas te vazdel oprel le Romen, e romaňi kultura pro vichodno Slovaťiko, kaj bešahas.

Džanas, hoj o Milan Godla sas but lačho gílavno u khelado, savo sas andro Teatro Romathan. No o teatro adaj na sas sakovar, vareko les musaj sas ešebe te kerel.

Te kerel o profesijonalno romano teatros, oda sas e godi khatar e Daniela Hivešovo Šilanovo, u miro dad sas paš oda, kana o teatros uliľas. E Daniela šundās mire dades te gíľavel na jekhvav, na dujvar, kana kerelas buťi andro Prešov. Odoj pes prindžardās the mira daha. Jekhto kerde o suboris, savo pes vičinelas Romane čhaja le čhavenca. Odoj gíľavelas the khelelas la daha. O suboris sas kerdo mekh andro socijalizmus, u the te ola, so kerde o suboris, so sas o džene andro suboris kamenas te vazdel e romaňi kultura pro profesijonalno učipen, oda mekh na resle. Šaj, hoj vaš oda mek na sas o politicko mangipen.

Kana pes oda doresľas?

O Teatro Romathan sas oficijalno phundrado andro septembros 1992, no imar ňilaje chudľas o kastingos vaš o khelibnaskre poziciji. O kastingos sas pharo, avle o manuša pal o sa-

voro Slovaťiko. Le manušenge denas o soviben the pro internata. Olestar, so vakerelas o dad džanas, hoj sas dosta phares te cirdel pro vichod le manušen andal o maškarutno the zapadno Slovaťiko. Romathan sas andro jekhto berša o sa slovaťiko romano teatros, na ča vichodno slovaťiko.

Save sas le dadeskre ambiciji? Savi sas leskri motivacija ki oda, hoj aktivno te kerel e buťi la Danielaha Hivešovo Šilanovaha?

Le dades sas o ambiciji te vazdel e romaňi kultura pro profesijonalno učipen, e inšpiracija sas le rusika Romen-dar, kaj imar but berša sas o teatros Romen. Leske avľas pre godi, hoj te hino o teatro Moskvate, soske nane the pre Slovaťiko, pro vichodos, kaj hine o talentovana Roma, kaj e kultura hiňi džidi u zoraľi. Paťalas, hoj la kempel te ľi-kerel u te del dureder le manušenge. Leskri ambicija sa ste krel andre kultura pro baro učipen.

So sas vaš leske e kultura?

Šaj phenav ča duje lavenca: leskro dživipen.

So sas vaš leske o Teatro Romathan?

O teatro sas leskro dživipen. E buťi andro teatro na di-khelas sar e buťi, ale sar peskri misija. Ov sas o teatros, savo sas andre leste u ov andro teatro.

Savi sas tiri famelija. So tutar užarelas o dad?

Baruvavas andre bašavibnaskri famelija. Ke amende sas normalno, hoj pes kidahas, khelashas the gíľavahas. Sako

džačov ubytovávali aj po internátoch. Z rozprávania otca viem, že bolo náročné dostať na východ ľudí zo stredného či západného Slovenska. Romathan vo svojich začiatkoch bol celoslovenským rómskym divadlom, nie len východoslovenským.

Aké ambície mal otec? Čo ho motivovalo k tomu, aby začal aktívne pracovať s Danielou Hivešovou Šilanovou?

Otec mal ambície povýšiť rómsku kultúru na profesionálnu linku, inšpiroval sa pritom ruskými Rómami, kde v tom období už existovalo divadlo Romen. Jeho napadlo, že ak existuje divadlo v Moskve, tak prečo nie aj tu na Slovensku, na východe, kde sú talentovaní Rómovia, kde je kultúra živá a silná. Podľa neho by sa mala zachovať a odovzdávať ľuďom. Takže jeho ambíciou bolo pracovať v kultúre na odbornej úrovni.

Čo pre neho znamenala kultúra?
Môžem odpovedať len dvomi slovami: celý život.

Čo pre neho znamenalo divadlo Romathan?
Divadlo bolo jeho životom. Nevnímal prácu v divadle ako prácu, ale ako svoje poslanie. On bol divadlo, ktoré bolo v ňom a on v divadle.

Opište nám svoju rodinu. Aké očakávania mal od vás otec?
Vyrastal som v hudobnej rodine. U nás bolo normálne, že sa oslavovalo, tancovalo a spievalo. Každý z našej rodiny musel niečo vedieť, či už hrať, spievať alebo tancovať. Môj dedo, moja babka, všetci zo starších už vyhľadávali talent vo svojich deťoch, či vnúčatách. Ten, kto vedel tancovať, tak sa rozvíjal v tanci. Ten, kto vedel spievať, v speve, tak to skrátka išlo. Môj dedo mal talent na spev, mal perfektný sluch a otec to podedil po ňom. Bolo mi povedané, že už ako päťročný chlapec spieval ťažké maďarské halgáto, hral mu pritom orchester. Bol výnimočným spevákom už od malička. Otec bol pre mňa vždy vzorom a aj si želal, aby som pokračoval v hudobníckom remesele.

Získali ste vlohy na spev po svojom otcovi. Kde ste svoj talent ďalej rozvíjali?

Kedže som mal talent, rovnako ako otec, tak už ako malý chlapec, asi šesťročný, som začal spievať v amatérskom súbore Víla Kesaj. Tento súbor navštevovala aj moja sestra Evička. Tam sa rozvíjal náš talent, tam sme na sebe pracovali. Ako sedemročný chlapec som mal vydanú kazetu, ktorá sa nahrávala v Košiciach. Od toho obdobia ma poznali ako syna Milana Godlu, ktorý tiež spieva. Stredoškolské vzdelanie som získal na Strednej umeleckej škole v Košiciach.

Váš otec sa na istý čas stal aj vašim kolegom. Priblížte nám toto obdobie života s otcom.
Po skončení školy som začal pracovať v divadle Romathan. Bolo to krásne obdobie môjho života, pretože som cítil, že som doma. Otec bol predovšetkým spevákom, ale aj hercom. Neskôr robil scenáre, ale aj režíroval niektoré hry. Otec bol vtip sám osebe. Rád si utáhoval zo seba, aj zo svojho hendikepu. Veľmi rád si riešil s ľahkosťou, s nadhľadom. Aj keď nemal nohy a mal nasadené len protézy, tak sa niekedy rozbehol k autobusu. „Hybajte, bo zmeškáte!“ kričal na ostatných. Niekedy som mal pocit, že celé to obdobie môjho života nebolo o divadle, ale o veľkej rodine. V divadle som spoznal aj svoju manželku, pracovali sme tam spolu. Nakoniec sme spolu jedennásť rokov a máme tri deti. Takže práca v divadle nebola len o predstaveniach, nacvičovaní hier a spevu, ale bolo to obdobie, kedy som cítil, že som so svojou rodinou, kedy som sa cítil šťastný. To šťastie sa nedá kúpiť, to šťastie nájdete len vo svojej rodine.

Uvažujete nad tým, že by ste v budúcnosti prevzal miesto po otcovi a začali sa opäť profesionálne venovať hudbe a divadlu?
Momentálne nechávam úvahy o tvorbe a o tom, či sa začnem venovať profesionálne hudbe na Boha. Je to v božích rukách a uvidíme, čo nám budúcnosť prinesie. Prioritou v mojom živote je moja manželka a deti, im sa venujem, a preto som odišiel pracovať do Anglicka. Tu žijem so svojou rodinou a len čas ukáže, či ma moja životná púť privedie naspäť domov na Slovensko a k práci v divadle.
*Text: Jana Gáborová Kroková.
Foto: Roman Čonka / Štátna vedecká knižnica v Prešove*

Milan Godla pôsobil v divadle Romathan od jeho založenia, od roku 1992. Prvá hra režírovaná manželmi Šilanovými sa volala Than perdal o Roma – Miesto pre Rómov. Hral a spieval v nej nebohý Milan. Hereckému umeniu sa učil postupne a zo speváka sa stal neskôr aj herec. Posledných desať rokov písal texty piesní a scenáre k jednotlivým hrám. Tejto zručnosti sa učil od Daniely Hivešovej Šilanovej. Inšpiráciou pre jeho tvor-

bu boli životné zážitky starých rodičov, blízkych príbuzných a rodičov. Tradície a zvyky starých Rómov sa stali ústrednými motívmi Godlových hier. Za svojho života hral množstvo postáv v závislosti od typu hier. Mohli sme ho vidieť ako vajdu, otca, manžela, Boha, ale aj čerta. Milan Godla sa vyznal v rómskom jazyku a vedel rozlíšiť dialekty Rómov na Slovensku a v okolitých krajinách, napríklad v Rumunsku, Rusku, Špa-

nielsku, či Francúzsku. Divadlo Romathan a jeho členovia spolupracovali pri vzniku rozprávok, jednou z nich je rozprávka režiséra Jozefa Banyaka Zlatý hlas, ktorá vznikla v roku 2004. V roku 2004 získal cenu primátora mesta Košice za prínos v oblasti kultúry.

Milan Godla za svojho života vydal CD Kaj te žav a ako hlavný spevák skupiny Kali čercheň naspieval väčšinu pesničiek. O jeho tvorbe a pôsobení v divadle sa dozviete

na portáli Štátnej vedeckej knižnice v Prešove www.portalsvk.sk. Informácie o jeho pôsobení v divadle sme čerpali z <http://www.portalsvk.sk/video/milan-godla-romathan-a-jeho-poslanie-368/>. Spomienky na nebohého otca, Milana Godlu, nám poskytol jeho syn, Jaroslav Godla. Pozostalej rodine speváka, herca, scenáristu, dramaturga, prekladateľa a režiséra Milana Godlu želáme úprimnú sústrasť.

dženo andre famelija musaj sas vareso te džanel, te bašavel vaj te gilavel, te khelel. Miro papus, miri baba, savore phureder džene rodenas o talentos andro lengre čhavore, the le čhavorengre čhavore. Oda, ko džanelas te khelel, buter džalas pal o kheliben. Ko džanelas te gilavel, sikhľolas te gilavel, oda avka džalas. Mire papus sas o talentos pro gilavipen, sas les perfektno kan, u o dad oda chudľas lestar. Phende mange, hoj kana sas ča pandže beršengro, imar gilavelas o phare ungrika halgato, bašavelas leske o orchestros. Sas baro gilavno, imar čhavorestar. O dad sas miro vzoros, u the kamelas, hoj te kerav o bašavibnaskro džaňiben.

O talentos te gilavel chudľal le dadestar. Kaj palis buchľardal peskro talentos?
Hoj somas talentimen, sar miro dad, avka imar sar o cikno čhavo, šove beršengro, chudľom te gilavel andro amatersko suboris Víla Kesaj. Andro oda suboris imar phirelas the miri phen Evička. Odoj buchľarahas amaro talentos, odoj pre peste kerahas buťi. Efta beršengro čhavoro somas u imar man sas e kazeta, savi kerdam andro Košice. Ole beršendar man prindžarenas sar le Milanoskre Godlaskre čhaves, savo gilavel. O maškarutno sikhľuviben kerdom pre Maškarutňi umelecko škola andro Košice.

Tiro dad sas varesave beršende the tiro kolegas. Phen amenge buter pal ola berša le dadeha.
Pal e škola chudľom te kerel buťi andro Teatro Romathan. Oda sas but šukar berša andro miro dživipen, šunavas man hoj som khere. O dad sas pro jekhto than o gilavno, no the

o khelado. Palis kerelas the o scenara, the e režija andro varesave khelibena. O dad sas pherdo pherasa. O pherasa kerelas the pestar, the peskre hendikepostar. O problemi lačharelas lokhes, na cholaha. The te les na sas o pindre, ča opre thode protezi, varekana prastalas pal o autobusis. „Prastan, bo tumen mukhela!“, avka vičhinelas pro aver dženen. Varekana man šunavas, hoj ola berša adnro miro dživipen na sas pal o teatros, sas pal e bari famelija. Andro teatros man prindžardom mira romňaha, kerahas odoj buťi jekheanes. Akana sam imar dešujekh berša jekhetanes, hin amen trin čhavore. E buťi andro teatros na sas ča o kheliben, ča te sikhľol o lava the o gila, ola sas o berša, kana šunavas, hoj som mira famelijaha, kana somas bachtalo. Oda bacht našti te cinel, oda bacht arakhen ča ke peskri famelija.

Hin tut andre godi vareso ajso, hoj te les o than pal o dad u palis te keres o profesionavno bašaviben the o teatros?
Akana mukhav o gondolipena pal e buťi u pal o profesionavno bašaviben andro Devleskre basta. Oda hin andro leskre vasta u dikhaha, so amenge o avipen anela. E priorita andro miro dživipen hine miri romňi the o čhavore, lenca som nekh buter, vaš oda geľom andro Angľicko te kerel e buťi. Adaj bešav mira famelijaha u ča o berša sikhavena, te man o dživipnaskro drom anela pale khere pre Slovaťiko, u ki e buťi andro teatros.
Milan Godla sas andro Teatro Romathan kanastar sas kerdo andro berš 1992. O jekhto kheliben, pre savo e režija kerde o Šilanovci, pes vičhinelas Than perdal o Roma. Andre oda khelelas the gilavelas the o Milan. O kheliben, herectvo, sikhľo-

las jekh pal o aver uštar, le gilavnestar ačhilas o hercos, o khelado. Prekal o palune deš berša pisinelas o lava vaš o gila the o scenara ki o khelibena. Oda savoro sikhľilas khatar e Daniela Hivešovo Šilanovo. E inšpiracija vaš o lekhaviben arakhelas andro oda, so predžidžile leskri phuri daj the o papus, e famelija, e daj, o dad. O tradicii the o sokaša phure Romendar sas o nekh bareder motivi andro Godlaskre khelibena. Andro peskro dživipen kheldas but charaktera, andro but tipi inscenaciji. Šaj les dikhľam sar le vajdas, le dades, le romes, le Devles baj benges. Milan Godla prindžarelas e romaňi čhib, džanelas o averipena maškar o romane dijalekta pre Slovaťiko u andro aver thema, sar andre Rumaňija, andro Rusiko, Španijelsko, vaj Francuziko. O Teatro Romathan the o džene andro teatro krenas the pro paramisa, jekh lendar e paramisi tel e režija khatar o Jozef Banyak Somnakuno hangos, kerdi andro berš 2004. andro berš 2004 chudľas o molipen khatar o primatoris adnro Košice, vaš e lachi buťi andre kultura
Milan Godla diňas avri o CD Kaj te žav u sar o šerutno gilavno andre grupa Kali čercheň giladas nekh buter gila. Pal o leskere lekhavibena the e buťi andro teatros pen dodžanena buter pro portalos andre Themeskri džaňibnaskri knižnica andro Prešov, www.portalsvk.sk. O informaciji pal e leskri buťi chudľam khatar <http://www.portalsvk.sk/video/milan-godla-romathan-a-jeho-poslanie-368/>. O leperiben pal o mulo dad, Milan Godla, amenge diňas leskro čhavo Jaroslav Godla. La famelijake, savi ačhilas pal o gilavno, khelado, scenaristas, dramaturgos, prethovibnaskro the o režiseris Milan Godla, mangas lokho jilo.
Preložila: Erika Godlová

O knihe: Anina Botošová: Čarovné príbehy

Elist, Liptovský Mikuláš a Zdieľanie, o. z., Bratislava 2018, 116 strán

Na jeseň 2018 uzrela svetlo sveta zaujímavá poviedková kniha Čarovné príbehy. Jej autorkou je Anina Botošová. Verejnosť ju viac vníma ako odborníčku na rómsku problematiku a bývalú splnomocnenkyňu vlády SR pre rómske komunity, ako spisovateľku. Opak je však pravdou. V roku 2001 vydala pod názvom Veselo s husličkami po svete spomienkové rozprávania svojho otca – výnimočného muzikanta Jána Berkyho-Mrenicu. V čase, keď mu už zdravie neslúžilo, zaznamenala jeho rozprávania o živote muzikanta, o hudbe a zachytila jeho názory na život. Zaujímal sa o slovesnú kultúru a zaznamenávala si príslovia a porekadlá, ktoré počula doma a v rómskych rodinách. Tie potom vydala v dvoch publikáciách Rómske piesne a múdre slová (2006) a Rómske múdre slová/Romane godaver lava (2014).

Od zberateľskej činnosti v minulom roku prešla k autorkej tvorbe, jej Čarovné príbehy sú rozprávkami pre dospelých. V deviatich poviedkach predstavuje čitateľovi príbehy z rómskeho prostredia, toho minulého aj súčasného. Čitateľa vtáhuje do vzťahov vo vnútri rómskej komunity, rozpráva dávno zabudnuté príbehy o hrdých a krásnych Rómoch, ktorí brázdia svet na ušľachtilých koňoch. Rozpovedá príbehy o láske a osudových stretnutiach popretkávané informáciami o rómskych tradíciách a kultúre. Ponúka aj pohľad na strety rómskeho a nerómskeho sveta, obraz vzájomnej príťažlivosti, ale aj neochoty vzdať sa časti svojej kultúry a identity. Hovorí o spolužití, o hľadaní porozumenia a pochopenia. Prináša aj pohľad na súčasné rodiny a ich vzťah k hudbe a tradícii. Neponúka konflikt, ale pochopenie, prijatie a zmierenie. Akoby dodatočne vytvárala rómsku mytológiu, ktorá národu bez vlasti tak chýba. Pociť z poviedok umocňujú kresby poľskej etnografky, speváčky a výtvarníčky Agáty Siemaszko.

Autorke sme položili niekoľko otázok.

Ako vznikla kniha poviedok Čarovné príbehy?

Mám veľa textov o ženách, o živote, o nás Rómoch, o tom, čo prežívam každý deň. Televíziu pozerám iba málokedy, zato veľa čítam, počúvam dobrú hudbu. V rukách mám pero a malý blok na písanie, veľké okuliare na očiach – píšem moje rozprávania, a potom ich prepisujem do počítača. Niečo mi príde na um a musím to dať na papier. Občas spomínam na výnimočných predkov, Rinalda Oláha, Ivana Gašpara Hrisku a môjho otca. Potom tie spomienky zapíšem, tak si ich zhmotňujem. V mojich poviedkach sú aj spomienky na krásne rozprávania s básnikom Deziderom Bangom, Viliamom Zemanom a inými významnými ľuďmi, s ktorými som mala tú česť sa stretnúť a prežiť s nimi krátku časť môjho života.

Do knihy Čarovné príbehy som vyberala z mnohých už hotových textov o Rómoch a hľadala vhodné, ktoré by oslovili verejnosť a samotných Rómov. Rok 2018 je v našej rodine výnimočný, pribudol do nej maličký človečik. Pre mňa je to vysnívaná udalosť, a tak som koncipovala výber poviedok, aby boli o zrode nového života, o láske, ktorá má čarovnú moc a o sile rómskej ženy.

Ako dlho kniha vznikala a ako sa zrodila spolupráca s ilustrátorkou?

Kniha vznikala asi dva roky. Snažila som sa, aby každá poviedka mala určité poslanstvo, poučenie, aby sme ľudí nesúdili podľa farby pleti. Primárne by som bola rada, keby tieto texty prebudili v ľuďoch dobro, aby sme vedeli, čo je pokora, odpustenie a žili v úprimnej láske. Mala som veľké šťastie, Agáta Siemaszko pristala na spoluprácu a mojím poviedkam vdýchla farbu. Agátku poznám dlho, raz ju mo-

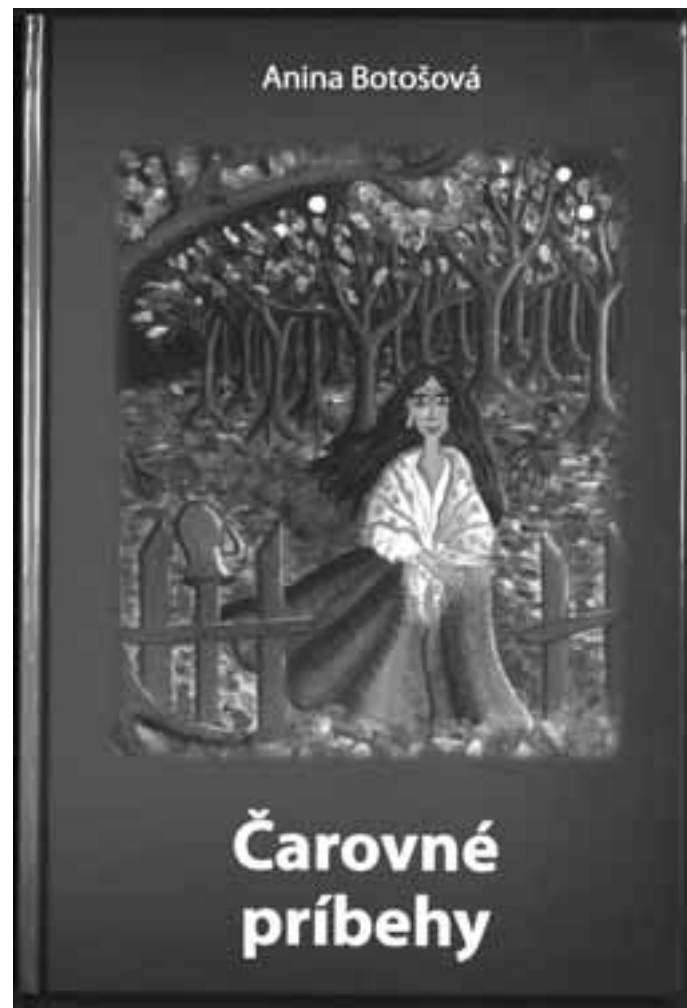

ja dcéra priviedla v nedeľu na obed. Doniesla mi ukázať obrázok, ktorý namaľovala a ja som sa do tej kresby zaľúbila. Obdivujem, s akou ľahkosťou dokáže vyjadriť to, čo ja napíšem. Obdivujem jej techniku, farebnosť, ale najmä cit. Keď som mala hotový text, poslala som ho Agátke a potom sme ešte o kresbách hovorili, aby vyjadrovali to, čo sme obe cítili. Naša spolupráca bola úžasná, profesionálna a najmä ľudská. V danom čase sme obe prežívali aj ťažké životné udalosti a verte, že táto spolupráca nás držala pri živote. V súvislosti so spoluprácou nesmiem zabudnúť na Magdu Kmeťkovú, ktorá si zobrala na starosť koordináciu realizácie knihy. Aj jej patrí úprimné poďakovanie.

Komu je kniha určená? Ako si predstavujete svojho čitateľa?

Ak sa autora opýtate, komu je určená kniha, tak asi každý odpovie, že vnímavým čitateľom bez rozdielu. Takým, ktorých osloví, pomôže im mnohé pochopiť a oni ju prijmú. Ja som ju okrem toho venovala mojim rodičom, ktorým ďakujem za život a za to, čím som dnes. Čarovné rozprávanie je skôr pre dospelých čitateľov a mojím snom je, aby sa čitateľ aj po prečítaní iba jednej poviedky zamyslel a snažil sa porozumieť inakosti, aby sa na svet pozerál ľudským pohľadom, v ktorom nebude zloba a nenávisť, ale pokora a dobro. Moja mama o mne vravela, že som „knihomolka“ a mala pravdu, knihy a umenie sú mojim koníčkom. Posúva ma to iných sfér, do sfér poznania a úcty k umelcom, po ktorých zostane trvalá stopa v dejinách ľudstva. Ja som kvapkou v mori, človečik, ktorý píše aby si vypísal svoje pocity. Mojm veľkým snom je, aby sa texty z knihy narozprávali a boli tak dostupné širšej verejnosti. Keby sa aspoň pár poviedok stalo námetom pre dramatické spracovanie, bola by som potešená – to sú moje sny, lebo pokiaľ človek snívá, žije.

Anina Botošová (1958) vyštudovala teóriu kultúry na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Pochádza z hudobníckej rodiny. Od roku 1995 pôsobí v štátnej správe, v rokoch 2007 – 2009 bola splnomocnenkyňou vlády SR pre

rómske komunity. V roku 2008 sa významnou mierou zaslúžila o štandardizáciu rómskeho jazyka na Slovensku.

V súčasnosti pracuje na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR na odbore rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí. Žije v Bratislave.

Text: Zuzana Kumanová, foto: Sasha Točík Berkyová

♦ Etnologička Zuzana Kumanová a Anina Botošová

♦ Anina Botošová so spisovateľom Deziderom Bangom

♦ Marek Konček a Barbora Botošová

Magdaléna Balogová: Vzdelanie otvára dvere do reálneho života

„Pre mňa a manžela je požehnaním, že obidvaja pracujeme vo svojich odboroch, a preto je naša životná úroveň, kultúra bývania a starostlivosti o deti štandardná,“ povedala nám pedagogická asistentka Magdaléna Balogová z Keceroviec. Hovorí, že ak aspoň jeden člen rodiny pracuje, hneď to vidieť na jej životnej úrovni a kultúre bývania.

Skúste nám opísať, čo si predstavujete pod pojmom štandard.

Žijeme ako väčšina mladých rodín na Slovensku. Máme hypotéku, ktorú treba platiť, takže neexistuje, aby sme ja alebo môj manžel nepracovali a neprinášali do domácnosti financie. Prioritou je vždy zabezpečiť réžiu na domácnosť a deti. Dovoľenka pri mori je zatiaľ len snom. Ak čosi našetríme, investujeme ešte do dokončenia exteriéru, prípadne sa stane, že je potrebná údržba auta. Manžel dochádza za prácou do Prešova, čo je nejakých osemdesiat kilometrov tam a späť, ktoré denne absolvuje. Toto je u mňa štandard, a na základe skúseností, ktoré mám, žije tak aj výrazná väčšina mojich známych.

V Kecerovciach je viac ako 90% Rómov. Viete nám opísať, aký je štandard kultúry bývania v tejto obci aj na základe toho, že máte možnosť poznať vo svojej práci žiakov a ich rodičov?

Je náročné zovšeobecňovať kultúru bývania a života Rómov. V našej obci sú tri stabilné osady – každá má svoje špecifiká a životný štandard jej obyvateľov sa odvíja od toho, do akej miery sú rodičia detí začlenení do pracovného života. Ak aspoň jeden člen rodiny pracuje, hneď je to badateľné. Táto rovnica však funguje ako u Rómov, tak aj Nerómov. Veď bez pravidelného príjmu sa ťažko rieši niečo iné okrem zabezpečenia základných životných potrieb.

Vzdelanie je v živote človeka dôležité. To, čo sa naučíte, vám nikdy nikto nevezme.

Otvára dvere do duše, mysle, ale aj do reálneho života. Snažím sa to naučiť aj moje deti. Syn má desať rokov, chodí do piateho ročníka. Takže s ním to mám náročnejšie, pretože nie vždy sa mu chce učiť. DCérka chodí do škôlky a ona sa učí pre ňu prirodzeným spôsobom – hrou.

Ako ste sa vzdelávali vy?

Na strednú školu som začala chodiť, keď som mala dvadsať rokov. O rok som už spoznala manžela a v dvadsiatich troch rokoch sa mi narodil syn. Nasadla som na rýchlik a z neho som ešte nevystúpila.

Začať stredoškolské štúdium v dvadsiatke je nezvyčajné.

Áno, ale moja nebohá mamka neprikladala veľkú dôležitosť môjmu vzdelaniu. Bola toho názoru, že o ženy sa má postarať ich manžel. On by mal byť ten, kto nosí domov výplatu. Moja potreba vzdelania však bola veľká. Uvedomovala som si, že v dnešnej spoločnosti sa ako žena bez adekvátne-

ho vzdelania neuplatním. Tak som našla inšpiráciu vo svojom staršom bratovi a jeho manželke, ktorá vtedy ešte študovala vysokú školu. Oni ma motivovali a podporili v tom, aby som do školy chodila. V tom období práve otvárali Súkromnú pedagogickú a sociálnu akadémiu v Košiciach. Túto školu som skončila, keď mal syn dva roky.

Ako vnímal váš manžel to, že jeho manželka ešte stále chodí do školy?

Veľmi dobre, našťastie ma podporoval. On mal úplné stredné vzdelanie a ambície pracovať vo svojom odbore. Začiatky síce boli náročné, ale podarilo sa to aj jemu, aj mne. Hneď po skončení školy som si našla prácu. Musela som nájsť súlad medzi prácou, starostlivosťou o deti a domácnosťou. Inak to skrátka nešlo, pretože mi nemá kto s výchovou pomôcť. Moja mamka nežije a deti nemajú starú mamu, takže som na všetko s manželom sama.

Opíšte nám, ako vyzerá počas pracovného týždňa vo vašej rodine ráno.

Mám systém, ktorý musím dodržiavať a ktorý som naučila aj svoje deti. Manžel vstáva do práce skôr ako my, takže ráno som na nich sama. Neexistuje, aby deti vstávali na poslednú chvíľu. Zažívame spolu aj úsmevné príhody, pretože mojej trojročnej dcére ťažko vysvetlíte, že nemáme čas na to, aby vysedávala na toalete tolko, koľko sa jej zapáči. Častokrát budenie prebieha v niekoľkých intervaloch, ale keď sa zvládne ranná naháňačka a my už konečne sedíme v aute, potom to už ide ľahšie. Sem-tam sa stane, že absolvujeme aj ranný beh z parkoviska do škôlky s malou na rukách, takže mám za sebou aj poriadnu rozvečku.

Pracujete ako asistentka učiteľa. Má táto pracovná pozícia v školskej praxi svoje opodstatnenie?

Je nevyhnutná. Čoraz viac žiakov potrebuje k zvládnutiu vzdelávania odborných pedagogických zamestnancov a aj asistentov. Odborný pedagogický personál a asistenti sú súčasťou škôl najmä v západných krajinách, u nás sú stále výnimkou. Opodstatnenosť vidím najmä v tom, že u čoraz väčšieho počtu žiakov je identifikovaná porucha učenia, prípadne majú žiaci problém s pozornosťou alebo je tu istá rečová chyba, ktorú je potrebné korigovať. Ak sú odborní zamestnanci a asistenti, laicky povedané, pod jednou strechou, vedia akékoľvek prekážky vo vzdelávaní riešiť operatívne a flexibilne. Výsledkom by mala byť eliminácia až odstránenie prekážok vo vzdelávaní.

V odborných publikáciách opisujú kompetencie, ktoré by mal mať pedagogický asistent. Aké kompetencie navyše by mal mať v školách s rómskymi žiakmi?

Asistent by mal byť podľa môjho názoru rómskej národnosti z dôvodu, že pozná jazyk komunity, ich kultúru a prejavy správania. Kompetencie asistenta učiteľa, ktoré sú dané v oblasti dosiahnutého vzdelania a odbornosti vnímam ako samozrejmosť, bez nich by nebolo možné komplexne pokryť proces vzdelávania. Avšak, nevylučujem možnosť obsadenia tejto pozície Nerómom, ak spĺňa predpoklady na to, aby túto pozíciu zvládol po odbornej, ale aj osobnostnej stránke.

Pracujete v škole, kde je sto percent rómskych žiakov. Je vzdelávanie žiakov rómskej národnosti iné ako vzdelávanie žiakov z majority?

Na základe štátneho vzdelávacieho programu je tento proces rovnaký vo všetkých školách s vyučovacím jazykom slovenským. Nie je tomu inak ani v našej škole, avšak najmä na prvom stupni je edukácia istým spôsobom limitovaná z dôvodu chýbajúcej predškolskej prípravy našich žiakov, nedostatočných návykov na učenie sa, nedostatočného tréningu pozornosti.

Viacnásobné znevýhodnenia si žiaci prinášajú vo veľkej miere aj z prostredia, v ktorom vyrastajú. Škola je pre týchto žiakov neznámym prostredím a necítia sa v nej komfortne. Zrazu je od nich požadovaná disciplína a dôsledné plnenie úloh. No a jazyk je ďalším faktorom, ktorý musíme zvládnuť. Nerada by som robila všeobecné závery, ktoré by zaraďovali deti a žiakov do zaužívaného stereotypného vnímania. Ja osobne hľadám u každého žiaka v našej škole dano, ktoré môžeme v rámci našich možností rozvinuť.

Text: Jana Gáborová Kroková

Nitra: Mesto hľadá spôsob, ako vyriešiť problémy s neprispôsobivými občanmi

Nitra, 30. október (TASR) – Nitrianski mestskí poslanci odsúhlasili opatrenia, pomocou ktorých má radnica postupne riešiť problémy s neprispôsobivými občanmi. Tie sa v poslednej dobe vyostрили predovšetkým v mestských častiach Dražovce a Krškany.

Obyvatelia Dražoviec sa už obrátili na magistrát aj s petíciou, v ktorej žiadajú riešenie kritickéj situácie v tejto časti mesta. Hovoria o neúnosnom stave, rabovaní, slovných i fyzických útokoch a strachu vychádzať na ulicu. Podobné problémy majú aj obyvatelia Krškán, kam napríklad neradi jazdia vodiči školských autobusov, pretože sa po niekoľkých fyzických útokoch boja o zdravie.

V materiáli, ktorý na svojom októbrovom rokovaní schválilo mestské zastupiteľstvo, je uvedených desať hlavných opatrení, ktoré by postupne mali viesť k zlepšeniu situácie. Je medzi nimi napríklad zriadenie trvalého pracoviska mestskej polície, 24-hodinová hliadková činnosť či úvahy o zavedení súkromných bezpečnostných hliadok v problémových lokalitách a časoch.

Súčasťou opatrení je aj ďalšie budovanie kamerového bezpečnostného systému a modernizácia verejného osvetlenia. Mes-

to sa chce zamerať aj na pomoc rómskej komunite pri hľadaní zamestnania, ale i rozvoj sociálnych služieb. Viaceré opatrenia sa majú týkať aj školstva. Magistrát plánuje zriadiť školsko-sociálne hliadky, ktoré budú kontrolovať prítomnosť žiakov v škole, chce tiež budovať záchytné sociálne pracoviská, v ktorých by sa riešilo záškoláctvo a motivovať žiakov, aby nevynechávali školskú dochádzku.

V rámci sociálnych opatrení mesto uvažuje nad zriaďovaním komunitných centier, zároveň chce posilniť prácu terénnych pracovníkov a vytvoriť aj občianske hliadky. V súvislosti s rozvojom služieb a prostredníctvom investícií chce radnica v Dražovciach i Krškanoch dobudovať kanalizáciu, opraviť komunikácie, či vybudovať integrované zdravotné stredisko. Plánuje tiež postaviť detské ihriská a priestory na voľnočasové aktivity.

Podľa primátora Jozefa Dvonča, ktorý sa v komunálnych voľbách usiluje obhájiť svoj post, bude v najbližšom období nutné uvádzať všetky navrhované opatrenia do života. „Prednosta mestského úradu navrhol v schválenom materiáli postupné kroky, uvidíme, ako sa to postupne uvedie do života. Treba povedať, že my neriešime rómsku

otázku len na základe petície obyvateľov. Máme za sebou množstvo porád a množstvo záverov, takže som presvedčený, že účinné opatrenia budú v tomto smere prijaté. Zopakujem, že každý z nás by si mal plniť svoje povinnosti, či je biely, či je Róm. To je stará zásada, ktorej sa chceme držať a ostatné veci vyplývajú z materiálov, ktoré poslanci schválili,“ skonštatoval Dvonč.

Ako pripomenul, súčasťou opatrení je aj evidencia nelegálnych ubytovní a čiernych stavieb, ktoré vyrastajú v okrajových častiach mesta. Neraz v nich žije aj niekoľko rodín, ktorých členovia nie sú prihlásení na trvalý pobyt, nemajú zabezpečený odvoz odpadu ani ďalšie náležitosti. „Je to pomerne veľký problém, ktorý sa ťažko rieši. Ale je možné, že ešte v tomto mesiaci sa nám podarí odstrániť jednu čiernu stavbu ako vzor. Pokiaľ ide o odstraňovanie nelegálnych stavieb, je stavebný zákon veľmi nešťastný. My sme povinní čierneho staviteľa najskôr požiadať, aby si zlegalizoval čiernu stavbu. Tie lehoty sú pritom tak neskutočne dlhé, že keď sa začne odvolávať, tak zlikvidovať čiernu stavbu na Slovensku je takmer nemožné. Tentoraz som bol ja osobne vo dvore a rokoval som s tými ľuďmi, takže verím, že sa nám to podarí,“ dodal Dvonč.

OLaNO: Vládny balík opatrení pre marginalizované skupiny prišiel neskoro

Bratislava, 21. november (TASR) – Hnutie Obyčajných ľudí a nezávislých osobností (OLaNO) mieni, že vláda prišla s balíkom opatrení na posilnenie uplatnenia marginalizovaných skupín na trhu práce neskoro. Tiež jej vyčíta, že myslí „viac na cudzích“, ako na Slovákov.

„Je nepredstaviteľné, aby štát myslel viac na cudzích, ako na vlastných. Najskôr umožnia prácu vo fabrikách Srbom, Ukrajincom a iným cudzincom, až potom začnú premýšľať, ako zamestnať vo fabrikách dlhodobo nezamestnaných Rómov. Napriek tomu vláda nepodnikla žiadne kroky, aby využila potenciál – pracovnú silu dlhodobo nezamestnaných z rómskych osád,“ uviedli predstavitelia hnutia s tým, že podľa nich ani dnes nie je jasné, aké opatrenia vlastne chce súčasná vláda zaviesť.

Podobne v hodnotení hnutia OLaNO skončilo aj Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. „Povinnú predškolskú výchovu sľúbili uzákoníť v septembri 2019. Už vtedy sme ich upozorňovali, že je to neskoro a nechávajú problémy budúcej vláde. Dnes hovoria, že legislatíva nie je pripravená a predškolská výchova má byť povinná až od roku 2020,“ čo OLaNO považuje za nedostačujúce.

bariér a stereotypov medzi majoritnou a minoritnou skupinou obyvateľstva Dunajskej Stredy. Komunitné centrum bude podporovať vzdelávanie a poskytovať priestor pre realizáciu svojho poslania.

Vysoké Tatry: ETP Slovensko pripravilo školenie na tému Z chudoby k sebestačnosti

Vysoké Tatry, 17. september (TASR) – V poradí štvrté a piate školenie na tému Z chudoby k sebestačnosti sa konalo vo Vysokých Tatrách. Pre 40 zamestnancov Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVAR) v Kežmarku ich v Dolnom Smokovci organizovala nezisková organizácia ETP Slovensko. „Školenia sú súčasťou medzinárodného projektu Meníme diskurz, meníme prax – Rómovia ako ľudské zdroje, finančne podporeného z Európskej únie prostredníctvom Dunajského nadnárodného programu,“ uviedla Slávka Mačáková z ETP Slovensko.

Hlavným posolstvom projektu je podľa nej presvedčenie, že Rómovia sú ekonomickým potenciálom pre starnúcu Európu a nedostatočne využitým sociálnym kapitálom pre Európu aj Slovensko. „Cieľom školení je posilniť odbornosť profesionálnych pracovníkov tak, aby hlbšie porozumeli podstatným zákonitostiam rôznych foriem chudoby a vďaka tomu dokázali efektívnejšie nachádzať a podporovať vytváranie nových pracovných príležitostí a zapájať nezamestnaných občanov do rôznych odvetví trhu práce,“ objasnila Mačáková s tým, že školenia Z chudoby k sebestačnosti majú tiež za cieľ posilňovať vzájomnú solidaritu s obyvateľmi, ktorí sa narodili vo vylúčených rómskych komunitách v prostredí generačnej chudoby. Prvé tri školenia absolvovalo 60 zamestnancov ÚPSVAR v Košiciach.

ETP Slovensko iniciuje a rozvíja holistické, komplexné, partnerské projekty a aktivity zamerané na zlepšenie kvality života všetkých obyvateľov Slovenska vrátane tých, ktorí ešte žijú na okraji spoločnosti. Organizácia je presvedčená, že bez dlhodobej neprerušovanej práce priamo v prostredí chudobných komunít nie je možné dosiahnuť pozitívne zmeny a pomôcť obyvateľom týchto komunít kvalitatívne zlepšiť svoj život tak, aby bol rovnocenný so životom majority a nezahanbujúci ľudskú dôstojnosť.

„Neoddeliteľnou súčasťou našej práce je permanentné scitlivovanie verejnej mienky najrôznejšími spôsobmi. Jednak sú to osobné rozhovory, ale aj mediálne celoštátne prezentované príklady, svedectvá, úspešné výsledky a tiež odporúčania zlepšení a nových myšlienok, projektov a programov v budúcnosti,“ uzatvára Mačáková.

Nitra: Radnica chce do ulíc poslať rómske poriadkové hliadky

Nitra, 18. september (TASR) – V budúcom roku by v nitrianskych uliciach mohli na dodržiavanie poriadku dozeráť rómske hliadky. Mestskí poslanci na svojom septembrovom rokovaní schválili podanie projektu zameraného na zvýšenie zamestnanosti ľudí žijúcich v prostredí marginalizovaných rómskych komunít.

V rámci projektu mesto vytvorí občianske poriadkové hliadky, pričom zamestná štyri osoby. „Celkové výdavky na projekt sú 196 293,88 eur a päťpercentné spolufinancovanie mesta je vo výške 9 814,69 eur. Jednotková cena na toto pracovné miesto pri plnom úväzku je stanovená na 647,76 eur mesačne. Dĺžka realizácie projektu je plánovaná na 24 mesiacov v rokoch 2019 a 2020,“ informovala radnica.

V prípade, že projekt bude úspešný a mesto naň získa nenávratný finančný príspevok, budú rómske občianske hliadky spolupracovať s mestskou políciou. Ich úlohou bude dohliadať na ochranu verejného a súkromného majetku pred poškodzovaním, upozorňovať na protispoločenskú činnosť a protiprávne konanie, kontrolovať pohyb a miesta stretávania sa maloletých detí a mládeže vo večerných hodinách, upozorňovať na zákaz vypaľovania trávy, monitorovať a nahlásovať prípady nelegálnych skládok.

str. 9 >>>

Financie: Rezort práce má mať viac zdrojov na financovanie sociálnej inklúzie

Bratislava, 7. október (TASR) – V budúcom roku má ministerstvo práce dostať o 89,2 milióna eur viac na financovanie sociálnej inklúzie. Celkovo by mali tieto prostriedky dosiahnuť 1,97 miliardy eur, z toho zo štátneho rozpočtu má rezort dostať 1,96 miliardy eur, čo oproti schválenému rozpočtu na tento rok predstavuje zvýšenie sumy o 4,75%.

„Nárast súvisí najmä so zvýšením peňažného príspevku na opatrovanie pre opatrovateľov v produktívnom veku a pre opatrovateľov poberajúcich dôchodkovú dávku, hodinovej sadzby osobnej asistencie a so zabezpečením dobrovoľných pobytových opatrení a zavedením výkonu opatrení ambulantnou a terénou formou v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,“ uvádza sa v návrhu štátneho rozpočtu, o ktorom bude 8. októbra rokovať tripartita.

Posilniť sa má aj finančná podpora náhradnej starostlivosti o dieťa zvýšením príspevkov tak, aby čo najviac detí vyrastalo v rodinnom prostredí.

Na pomoc v hmotnej núdzi má smerovať 152,4 milióna eur, na podporu rodiny má ísť 756,4 milióna eur. „Prevažnú časť výdavkov na podporu rodiny predstavuje prídavok na dieťa a rodičovský príspevok,“ ozrejmuje návrh.

Peňažné príspevky na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia (ŤZP) sú na rok 2019 rozpočtované v sume 375,5 milióna eur, čo oproti schválenému rozpočtu na tento rok predstavuje nárast o 33,4%. Príspevok na opatrovanie rodinným príslušníkom vzrástol v tomto roku o 120 eur, vláda pri-

Premiér: Bol by som nerád, keby sa pri zamestnávaní prejavoval rasizmus

Rožňava, 24. október (TASR) – Premiér Peter Pellegrini by bol nerád, aby sa na Slovensku pri zamestnávaní akýmkoľvek spôsobom prejavovali náznaky rasizmu alebo odporu väčšinovej časti obyvateľstva k iným národnostiam či menšinám. Uviedol to na tlačovej konferencii po výjazdovom rokovaní vlády v Rožňave.

„Nie je to správne a myslím si, že by sa to na Slovensku nemalo diať. Preto by som chcel požiadať všetkých zamestnávateľov, aby boli veľkorysí, aby naozaj dali každému, kto chce u nich pracovať, šancu, ak na to má odborné a reálne predpoklady – aby nediskriminovali niekoho len pre farbu pleti,“ apeloval Pellegrini.

Mnohé firmy si podľa neho pochvalujú, že keď prekonal prvotný ostych a nedôveru, tak sa s takýmito ľuďmi dalo po určitom čase veľmi dobre pracovať. „Je aj na nás všetkých, aby sme ako občania neodmietali služby, ak sú napríklad poskytované rómskou

tom počíta, že do roku 2020 by mal stúpnuť až na úroveň čistej minimálnej mzdy.

Jednou z najväčších priorít vlády je naďalej i politika zamestnanosti. „Samostatnú pozornosť si vyžaduje zamestnanosť nízkokvalifikovaných osôb, žien, mobilita na pracovnom trhu, nesúlad medzi trhom práce a zručnosťami a v neposlednom rade marginalizované rómske komunity,“ uvádza sa v návrhu.

Rozpočet v budúcom roku napríklad opäť počíta aj s výdavkami na vianočný príspevok pre dôchodcov, ktorý vláda s účasťou Smeru-SD dáva penzistom každoročne. V budúcom roku by naň malo ísť 61,3 milióna eur. Na podporu sociálnych služieb, po ktorých dofinancovaní volajú poskytovatelia, má ísť 147,1 milióna eur.

predačkou alebo rómskym pekárom,“ podotkol ďalej Pellegrini s tým, že v minulosti už takéto prejavy zaznamenal. Vláda bude podľa neho hľadať možnosti, ako povzbudiť firmy, aby viac zamestnávali Rómov a využili ich práve v časoch, keď máme obrovský nedostatok pracovnej sily.

Ako pokračoval minister práce Ján Richter, práve cestou na rokovanie vlády ho v Rožňave pred radnicou zastavila skupina Rómov, ktorá žiadala prácu. „Veľmi ma potešili. Bodaj by takto ministra práce vítali aj na viacerých zasadnutiach v znevýhodnených okresoch,“ poznamenal Richter.

Medzi spomínanými Rómami boli podľa neho dvaja, ktorí absolvovali dodatočné vzdelávanie. „Narazili však na problém – keď ich budúci zamestnávateľ prvý raz zbadal a zistil, že sú tmavšej pleti, tak ich odmietol prijať,“ uviedol Richter s tým, že na odstraňovaní takýchto spoločenských bariér ešte treba pracovať.

Ministerstvo vnútra: Á. Ravasz má pomáhať pri podpore zamestnatelnosti marginalizovaných skupín

Bratislava, 21. november (TASR) – Pri plnení úloh v rámci opatrení na posilnenie uplatnenia marginalizovaných skupín na trhu práce má spolupracovať aj splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ábel Ravasz. Dokument schválila vláda SR na rokovaní 20. novembra. Jeho plnenie by malo výrazne prispieť k uplatniteľnosti ľudí z marginalizovaných komunít na otvorenom trhu práce. Informovalo o tom Ministerstvo vnútra SR.

„Som nesmierne rád, že vláda a premiér Pellegrini sa rozhodli prijať toto ambiciózne uznesenie. Všetky úlohy majú byť splnené do roka, niektoré ešte do konca roka 2018. Opatrenia boli vyskladané tak, aby v čo najväčšej miere pozitívne ovplyvnili zamestnatelnosť marginalizovaných skupín kombináciou systémových opatrení a priamych foriem podpory. Za posledné roky sa prudko znížila nezamestnanosť a zvýšila zamestnanosť ľudí z marginalizovaných skupín. Avšak stále máme rezervy vo forme neaktívnych ľudí,“ povedal Ravasz.

Cieľom tohto balíka je podľa neho to, aby sa aktivovala táto rezervná pracovná sila v prospech celej krajiny. „Úspech ľudí z marginalizovaných skupín na trhu práce je totiž našim spoločným záujmom,“ zdôraznil.

Schválený materiál by mal podľa rezortu vnútra priamo podporovať zamestnanosť ľudí z marginalizovaných skupín. Rezort ozrejmil, že sa ním menia podmienky poskytovania dávok v hmotnej núdzi novým zamestnancom tak,

aby bol ďalej posilnený súbeh dávok s platom. „Firmy, ktoré budú úspešné pri zamestnaní ľudí z takýchto skupín, by mali rátať s priamou finančnou podporou,“ doplnilo ministerstvo.

Do zamestnanosti marginalizovaných skupín podľa ministerstva nepriamo zasahujú aj ďalšie opatrenia. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu by malo pripraviť zavedenie povinnej predškolskej dochádzky a pripraviť umožnenie nástupu detí zo špeciálnych škôl na ďalšie odbory stredných odborných škôl. „Pribudnú ďalšie opatrenia na prelomenie dlhovej pasce, ako aj medzirezortná skupina k zabezpečeniu udržateľnosti pomáhajúcich profesií ako napr. terénna práca či komunitné centrá,“ vysvetlil rezort.

Premiér Peter Pellegrini v súvislosti s vládou schváleným balíkom zdôraznil, že nehovoríme len o Rómoch. „Hovoríme o všetkých znevýhodnených skupinách ľudí, ktorí si dnes prácu nehládajú, alebo si ju nechcú hľadať, alebo ich doteraz zamestnávateľia prijímať nechceli,“ priblížil.

Pellegrini súčasne skonštatoval, že v súvislosti so zavedením týchto opatrení sa má podpredseda vlády pre investície a informatizáciu Richard Raši (Smer-SD) zaoberať negociáciou nového finančného rámca z európskych peňazí na účely financovania takejto podpory zamestnávania. Minister práce Ján Richter (Smer-SD) má pripraviť ďal-

šie zmeny týkajúce sa úpravy poskytovania pomoci v hmotnej núdzi. Ministerku školstva Martinu Lubyovú (nominantka SNS) vláda požiadala, aby najneskôr do septembra 2019 pripravila zákon, ktorým sa od 1. septembra 2020 ustanoví povinná predškolská výchova pre všetky deti jeden rok pred začatím povinnej školskej dochádzky.

Železiarne Podbrezová sa zapojili do projektu na zamestnávanie Rómov

Bratislava (TASR) – Ústredie práce spúšťa špeciálny pilotný projekt, ktorý má pomôcť nájsť zamestnanie ľuďom dlhodobo evidovaným na úrade práce. Ide o projekt s názvom Šanca pre všetkých a prácu prostredníctvom neho by si mali nájsť Rómovia. Realizovať ho budú Železiarne Podbrezová spoločne s breznianskym úradom práce.

V železiarňach by malo nájsť prácu 50 ľudí, ktorí sú dlhodobo nezamestnaní a majú nízku kvalifikáciu. „Vybraní zamestnanci budú zaradení do školiaceho strediska, kde si pod mentorom obnovia pracovné návyky a získajú potrebné zručnosti na výkon práce na konkrétnych pozíciách,“ priblížil generálny riaditeľ Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR Marián Valentovič. Vytvorené budú aj štyri pracovné miesta na dohodu pre koordinátorov, má ísť o tzv. prirodzených vodcov v rámci rómskej komunity, ktorí majú na týchto zamestnancov dohliadať. „Okrem asistencie pri výberových konaniach budú pomáhať zabezpečovať motiváciu k práci, pomáhať uchádzačom zorientovať sa v novej situácii, dohliadať na každodennú dochádzku, odpovedať na akékoľvek otázky,“ vysvetlil Valentovič.

4. decembra 2018 sa uskutočnilo výberové konanie, pozvaných bolo približne 500 uchádzačov spomedzi Rómov. Následne sa prvé tri mesiace budú títo zamestnanci pripravovať v školiacom centre, pričom ich budú platiť železiarne. „Po ukončení skúšobnej doby bude tým zamestnancom, ktorí budú naďalej pokračovať u zamestnávateľa, pridelený mentor a budú fungovať v riadnom pracovnom procese, pričom zamestnávateľ sa zaviazal celkovo vytvoriť pracovné miesto a udržať ho po dobu minimálne 15 mesiacov. Ústredie práce bude financovať náklady na týchto zamestnancov vo výške 50%,“ doplnil Valentovič.

Nemali by pritom zarábať minimálnu mzdu. „Predpokladaná hrubá mzda je 872 eur,“ vyčíslil Valentovič.

O projekte minister Ján Richter informoval aj vládu. „Je nutná tesnejšia spolupráca so zamestnávateľmi pri dlhodobo nezamestnaných. Je nutné robiť projekty v oblastiach, kde je vyššia nezamestnanosť a kde žijú Rómovia,“ zhodnotil Richter. Minister je presvedčený, že o projekt by mohli mať v budúcnosti záujem aj ďalší zamestnávateľia. Zámerom rezortu práce je, aby tento projekt nebol len na Horehroní, ale aby sa napríklad rozšíril aj na východné Slovensko. „Náklady budú pokryté z rozpočtu rezortu práce, nebude to financované z Európskeho sociálneho fondu,“ podotkol Richter. Na ten pilotný projekt je vyčlenených 420 000 eur z rozpočtu a rovnakou sumou bude prispievať aj zamestnávateľ.

Obce môžu získať príspevok na zlepšenie bývania marginalizovaných komunit

Bratislava, 22. november (TASR) – Obce s marginalizovanými rómskymi komunitami sa môžu uchádzať o príspevok na zlepšenie bývania svojich obyvateľov. Ministerstvo vnútra SR na tento účel vyčlenilo viac ako 50 miliónov eur z eurofondov. Informoval o tom tlačový odbor ministerstva.

„Bývanie je jedným zo sociálnych práv a základnou ľudskou potrebou, pričom jeho kvalita a dostupnosť je jedným z hodnotiacich ukazovateľov životnej úrovne obyvateľstva,“ priblížila generálna riaditeľka sekcie európskych programov ministerstva vnútra Adela Danišková.

Ministerstvo avizuje, že podporí projekty rekonštrukcie a výstavby bytových budov, ktoré budú zapojené do viacstupňovej sústavy sociálneho bývania. Jednotlivé stupne systému musia byť sprevádzané prácou asistentov bývania a pre marginalizované rómske komunity musí byť vyčlenených minimálne 30 percent podporených bytov.

Obce a mestá sa na projekte budú podieľať päťpercentnou spoluúčasťou. Do výzvy sa môžu zapojiť okrem obcí z Atlasu rómskych komunit aj neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, cirkev a náboženské spoločnosti, združenia a Slovenský Červený kríž. Projekt však musí byť realizovaný na území obcí z atlasu.

Policajtovej vybavujú odevnými kamerami

Bratislava, 12. november (TASR) – Policajti by mali dostať odevné kamery v roku 2019. V súčasnosti Ministerstvo vnútra SR zapracúva pripomienky Úradu pre verejné obstarávanie do súťažných podmienok, informoval TASR tlačový odbor rezortu. Prípravu podkladov ministerstvo konzultovalo s úradom viac ako rok.

„Záznamové zariadenia budú slúžiť predovšetkým na monitorovanie a záznam služobných činností policajtov v kontakte s verejnosťou – najmä využívania policajných oprávnení počas služobných zákrokov. Budú však dôležité tiež na ochranu policajtov, keďže bývajú kritizovaní nielen pre formu zákrokov, ale napríklad aj pre nečinnosť,“ uviedol rezort. Skúsenosti polície podľa ministerstva potvrdzujú, že keď sú si ľudia pri zákrokoch polície vedomí, že aj ich snímajú kamery, správajú sa kultívnejšie.

Rezort vnútra priblížil, že v tejto súvislosti sa už dávnejšie vykonávali testy v teréne. Požiadavky polície sa mali optimalizovať tak, aby bol projekt prevádzkovateľný. Výsledky testov boli potrebné práve na prípravu verejného obstarávania.

Ministerstvo pracuje na systémových zmenách a do práce polície postupne zapracúva nové technológie. „Napríklad dnes je kamerami vybavených

♦ Foto: M. Žarnayová

780 policajných vozidiel. Snímajú priestor pred motorovým vozidlom, takže ak to bezpečnostná situácia dovoľuje, policajti, samozrejme, musia riešiť všetky prípady a komunikáciu pred motorovým vozidlom,“ doplnili z rezortu vnútra.

Na nákup kamier vyzýval ministerku vnútra Denisu Sakovú (Smer-SD) aj expert hnutia OĽaNO na rómsku problematiku Peter Pollák. „Ak by už počas zákroku v Moldave konali policajti pod dozorom kamier, je možné, že dnes by boli na lavici obžalovaných policajti a nie Rómovia. V tejto kauze určite niekto klame. Aj v Policajnom zbore nájdeme množstvo čestných policajtov, ktorí tieto zákroky odsudzujú. Kamery nemajú slúžiť len na ochranu ľudí, voči ktorým je zásah vedený, sú aj na ochranu samotných čestných policajtov,“ zhrnul.

Hliadky môžu tiež pomáhať pri zabezpečovaní a organizácii kultúrnych a športových podujatí a budú sa zameriavať aj na monitorovanie a predchádzanie konfliktom v rámci rómskych komunit a medzi rómskym a väčšinovým obyvateľstvom.

Z bývalej krčmy je multifunkčné komunitné centrum

Parchovany, 22. september (TASR) – Nevyužitú a zanedbanú budovu v Parchovanoch (okres Trebišov) pretvorila obec s podporou eurofondov na multifunkčné komunitné centrum. Slúžiť bude pre marginalizovanú rómsku komunitu na budovanie spoločenských, pracovných a hygienických návykov, ako aj pracovných zručností, ale aj pre ďalších obyvateľov obce. Obec uspela vo výzve ministerstva vnútra, projekt s nákladmi zhruba 220 000 eur spolufinancovalo na úrovni piatich percent.

Podľa starostu sa v centre budú organizovať napríklad prednášky v rámci osvetu a vzdelávania, a to v oblasti sociálnej, zdravotníckej či bezpečnostnej. „Budeme sem pozývať odborníkov z rôznych inštitúcií, ako je polícia či prokuratúra, ale aj psychologov či lekárov,“ povedal Guzej. Jednou z oblastí, kde takáto osвета môže pomôcť, je prevencia pred otehotnením u ešte maloletých rómskych dievčat.

Parchovany majú zhruba 400 rómskych obyvateľov, z celkového počtu v obci je to zhruba pätina, z nich väčšina žije v rómskej osade. Spolužijanie v obci je podľa starostu veľmi dobré. Konštatoval, že trestná činnosť za uplynulé roky je prakticky na nulej úrovni. Z opatrení na podporu bezpečnosti spomenul rekonštrukciu osvetlenia, zavedenie kamerového systému i pôsobenie občianskej poriadkovej služby.

Mesto našlo reálne riešenie problémov na Družstevnej ulici

Malacky, 25. september (TASR) – Takmer desať rokov trvajúca trauma problémového spolužitia na Družstevnej ulici v Malackách sa zrejme definitívne skončila. Samospráva okresného mesta vyriešila komplikovaný problém postupným vysťahovaním skupiny Rómov, ktorá žila na pozemku v susedstve Oskara Dobrovodského.

„Verejnosti síce žiadala radikálne kroky, ale my sme zvolili cestu dohody. Z približne štyroch desiatok ľudí, ktorí bývali na pozemku, každý rok odišla jedna rodina,“ vysvetlil primátor Malaciek Juraj Říha. Mestu sa s vlastníkom pozemku podarilo dosiahnuť dohodu o jeho predaji, pričom zo získanej sumy sa vysporiadali ich dlhy voči mestu a ďalším subjektom.

„Dve rodiny dostali nájomné bývanie nižšieho štandardu, na ktoré získalo mesto dotáciu z ministerstva vnútra. Ďalšia časť obyvateľov Družstevnej je súčasťou projektu sociálnej inklúzie čo znamená, že má v nájme pozemok a mesto ich pravidelne kontroluje formou terénnej sociálnej práce. Voči mestu nesmú mať dlhy, musia pracovať a ich deti musia riadne chodiť do školy. Posledná z rodín musela opustiť dom bez náhrady,“ priblížil podrobnosti primátor Malaciek.

Upozornil, že riešenie dáva Rómom z Družstevnej možnosť dokázať to, čo o sebe sami tvrdia, že dokážu žiť slušne a normálne. „Ak pravidlá porušia, ďalšiu šancu už nedostanú,“ skonštatoval. Říha poďakoval všetkým, ktorí podali v zložitej situácii pomocnú ruku, vyjadril i rešpekt voči rodine Oskara Dobrovodského, ktorá bola neprispôsobivému správaniu sa svojich susedov vystavená celé roky. Aj preto časť peňazí z predaja pozemku navrhoval venovať na obnovu fasády domu rodiny Dobrovodských.

Problémy na Družstevnej sa začali pred desiatimi rokmi. V decembri 2008 sa tam nastahovala početná rómska rodina pochádzajúca z Malaciek, no pred príchodom na Družstevnú bývala v Gajarocho. Život obyvateľov lokality, a obzvlášť susedov Dobrovodských, sa odvtedy radikálne zmenil. Hľadanie riešenia problémov, ktorých súčasťou boli hádky, spory, ale aj pálenie odpadu či šírenie hlodavcov proklamovali v široko medializovanom prípade i politici na najvyššej úrovni. K reálnej zmene však po týchto vyhláseniach nedošlo.

Občianske hliadky v meste vidieť, ľudia si ich pochvalujú

Zvolen, 17. október (TASR) – Občianske hliadky, ktoré vo Zvolene pracujú od začiatku tohto roku, si obyvatelia mesta i zástupcovia samosprávy pochvalujú. Šiesti muži v čiernych tričkách vysvetľujú ľuďom, že alkohol, hlučné správanie a obťažovanie slušných občanov nemá čo na verejnosti robiť.

„Očakávania boli jasné – zlepšiť verejný poriadok, riešiť, ale aj predchádzať podnetom, ktoré ľudia hlásia najčastejšie – pitie alkoholu na verejnom priestranstve, hlučné, drzé správanie, žobranie, obťažovanie okoloidúcich,“ povedala primátorka Lenka Balkolíková.

Keď sa mesto Zvolen začiatkom roka 2018 púšťalo do trojročného projektu občianskych hliadok zložených predovšetkým z miestnych Rómov, nebolo isté, čo to prinesie. „Vďaka aktívnemu oslovovaniu napokon mesto našlo šiestich ľudí, ktorí sa zaradili k mestskej polícii. Prešli úvodnými školeniami zameranými na informácie o verejnom poriadku, zákonoch či komunikáciu,“ povedal náčelník mestskej polície vo Zvolene Juraj Chabada.

Na začiatku ich v uliciach sprevádzali mestskí policajti a sledovali, ako pri riešení problémov postupujú. „Policajti boli prekvapení, ako komunikujeme s narušiteľmi poriadku,“ uviedol jeden z členov hliadky Miroslav Oláh. „Začiatky boli, samozrejme, ťažké, nebol tam rešpekt, museli sme si ho vybudovať,“ pripomína.

Najväčší oriešok bolo podľa neho okolie železničnej a autobusovej stanice, kam teraz chodia denne. „Ak nejaká skupinka napríklad pije na verejnosti, my sa predstavíme, vysvetlíme im pravidlá. Ak nie sú ochotní ich rešpektovať, prípadne sa situácia vyhrocuje, voláme policajnú hliadku,“ hovorí ďalej Oláh. „Keď sa pozriete na železničnú stanicu teraz, vidíte rozdiel. Keď sme nastúpili, bolo tam veľa problémových skupín, popíjali, postávali, boli tam bitky. Ako sme tam začali chodiť, nemáme s nimi problém, rešpektujú nás.“

Okrem staníc sa členovia občianskej hliadky pohybujú v okolí Balkánu, Sokolskej ulice, na Sekieri či Zlatom potoku. Niekde si na nich ľudia už tak zvykli, že ich volajú sami.

Rómski hudobníci a duchovia / O romane lavutara the o duchi

Duch alebo mulo, ako mu hovoria Rómovia, je duša mŕtveho človeka, ktorá sa po jeho smrti rozhodla zostať na tomto svete z rôznych dôvodov. Duchovia nie sú dobrí alebo zlí. Sú takí, akí boli počas svojho života. Zjavujú sa ľuďom, svojim blízkym, aby ich pred niečím varovali alebo spôsobovali strach. Najmä počas spánku ich dusia, spôsobujú modriny, ale môžu ich aj zabiť. Duchovia alebo mulovia sa zjavujú v ľudskej či zvieracej podobe ako mačky, psi, vtáci. No sú tu aj nadprirodzené bytosti, ktorými boli dobrí alebo zlí démoni – ich existenciou si ľudia vysvetľovali rôzne udalosti. Človek, aby sa pred nimi ochránil, využíval rôzne ochranné predmety, bylinky a podobne. Rómovia zvlášť verili a ešte stále veria v duchov, teda mulov, a v nadprirodzené bytosti, ktorým prejavujú veľkú úctu. Starí Rómovia neraz doma rozprávali príbehy o tom, ako sa im zjavil duch, teda mulo, alebo ako ich lákali do záhuby démonické sily a ako sa s tým vysporiadali. Aj tento príbeh je o tom, ako duchovia a démonické bytosti chceli skántriť rómskych hudobníkov, ktorí sa vracali o polnoci domov z hrania.

Je pekné letné sobotné ráno a Zolo s Ďusom, švagrovia a známi muzikanti, sedia vonku pred domom a popíjajú lacné víno, ktoré si včera večer vzali na dlh od krčmára. Ich ženy išli skoro ráno pomáhať na statok miestnemu statkárovi Demeterovi. Deti ešte spia. Zolo s Ďusom popíjajú víno a rozmýšľajú, čo s načatou sobotou. Predsa každú sobotu hrali na rôznych udalostiach pánom a dnes – nič. Nikto ich nepozval nikde hrať. „Čo budeme robiť, keď dopijeme to víno?“ pýta sa Ďuso Zola. „A ja ti viem, švagre, čo budeme robiť? Možno vezmeme husle a pôjdeme do krčmy. Tam už len niekomu zahráme a ten nám niečo kúpi vypiť alebo dá nejaké drobné,“ hovorí Zolo. Len čo dopovedal, už pri nich stál sluha statkára Kuntza z vedľajšej dediny. Ani si nevšimli, ako k nim prikrešil. „Dobré ráno, páni muzikanti, som rád, že som vás zastihol doma,“ hovorí radostným hlasom sluha. „O čo ide, čo chcete?“ pýta sa ho Zolo. „No, viete, môj pán oslavuje narodeniny a nemá kapelu, aby mu hrala na jeho oslave. Kapela, ktorá bola objednaná nemôže prísť, ochoreli jej dvaja členovia, a preto ma môj pán poslal za vami, lebo o vás počul, že ste veľmi dobrí muzikanti,“ vysvetľuje im sluha. „A kedy má tvoj pán tie narodeniny?“ pýta sa Ďuso. „Dnes,“ odpovedá sluha. „Dnes? A o kolkej tam máme prísť?“ pýta sa Zolo. „Bolo by dobre, keby ste sa dostavili na jeho statok okolo tretej hodine popoludní,“ žiada ich sluha a dáva im sto korún so slovami, že to je záloha. „Dobre teda, o tretej tam budeme,“ povedal Zolo a vzal z rúk sluhu sto korún. Sluha poďakoval a odišiel. Zolo hovorí Ďusovi: „Vezmeme hrať ešte Arpiho na kontrabas a Toňa na akordeón.“ Ďuso súhlasil, a tak sa dohodli, že pôjdu po Toňa a Arpiho a na obed na stretnú pred osadou. Spolu pôjdu do vedľajšej dediny peši, veď to nie je ďaleko, asi tak hodinu a pol. Za sto korún si kúpia na cestu nejaké víno a cigarety. Napoľudnie sa teda všetci štyria hudobníci, Zolo, Ďuso, Arpi a Toňo, vybrali po hlavnej ceste do vedľajšej dediny. Na statok statkára Kuntza došli asi okolo druhej hodine popoludní. Akurát sa schádzali na narodeninovú oslavu pozvaní hostia – bohatí statkári a gazdovia zo širokého okolia. Oslava sa začala narodeninovým prípitkom a Rómovia hrali a hrali, hostia tancovali, spievali, mulovali a radovali sa. Pred polnocou sa narodeninovú oslavu skončila a hostia postupne odchádzali domov. Sluha vyplatil Rómov tak, ako sa dohodli a ponúkol im nocľah v statkárovej maštali, kde choval asi dvadsať koní rôzneho plemena, aby nešli domov pešo a pred polnocou. „Máte tam už ustlané,“ povedal sluha a naznačil im, aby ho nasledovali. Otvoril maštal a ukázal im, kde si môžu ľahnúť. Ďuso, Arpi a Toňo boli unave-

ní a mali aj niečo vypité, a tak súhlasili, že prenocujú v maštali. Zolo ich od toho odhovárал. „Chlapi, nebláznite! Je jasná noc, mesiac a hviezdy jasne svietia, je vidieť, ako keby bol deň. Poďme domov peši! Pôjdeme skratkou popod les vedľa rieky a za hodinu sme doma!“ presviedčal ich Zolo, ale oni si nedali povedať. Hudobné nástroje odložili a ľahli si. Zolo stál pred maštالou, chcel do-fajčiť cigaretu. Fajčil a pozoroval mesiac a hviezdy, ako krásne svietia. V duchu však tušil, že o polnoci sa v maštali bude niečo diať. Odbila polnoc. Vtedy sa v maštali začali diať čudné veci. Predmety sa začali hýbať, lietať a vydávali nevysvetliteľné zvuky ako buchot, klopanie, kroky, rev a dokonca i hudbu. Ušli sa aj facky, ktoré schytali naši hudobníci. „Jaj, Devla, čo sa to deje, kto to tu straší a kto nás bije?“ kričali hudobníci a utekali von z maštale, pred ktorou stál Zolo. Aj on sa začal báť. „Ty, vieš niečo o tom, čo sa deje v maštali?“ spýtali sa hudobníci Zola. „Neviem, ale niečo tuším,“ hovorí Zolo a pokračuje: „môže to byť pikulík, drobný zlostný človečik, pomocník furmanov a statkárov. Stará sa im o kone, ktoré v noci sám kŕmi, napája, češe a svojmu majiteľovi, ktorý ho všade nosí so sebou, prináša šťastie aj v hazardných hrách. Okrem toho, komu slúži, nikoho nemá rád. A zrejme vás nechce vo svojej maštali, aby ste tam prespali. Ešte šťastie, že vám dal iba facky a neublížil horšie,“ vysvetlil im Zolo. Nič im neostávalo, len sa pustili domov peši popod les popri rieke. Zolo im cestou ešte hovoril, že vraj statkár, ktorému hrali na narodeninách zbohatol vďaka hazardu a za pomoci malého mužička pikulíka. Bohatí statkári pravidelne hrali karty o peniaze a statkár Kuntz stále vyhrával, lebo malý a pre ostatných neviditeľný mužiček pozeral do kariet statkárom a prezrádzal svojmu pánovi, aké majú karty, a ten preto vždy vyhrával. Potom už s Kuntzom nikto zo statkárov karty nechcel hrať.

Ako si tak rómski hudobníci vykračujú jasnou nocou a na cestu im svietia mesiac a hviezdy, kde sa vzali, tu sa vzali, vykračujú si oproti nim tri nádherné dievčatá v bielych priehľadných šatách s dlhými vlasmi ozdobenými lesnými kvetmi. „Odkiaľ idete, krásavice, teraz o takomto čase? Zo zábavy?“ opýtal sa ich Toňo a dievčatá okúzľujúcim hlasom odpovedali: „áno, šuhajko, zo zábavy ideme“. „Poď si s nami zatancovať, a vy hrajte!“ prikázali dievčatá hudobníkom. Rómovia hrali a Toňo s nimi tancoval. No neboli to jednoduché dedinské dievčatá, ktoré sa vracali domov zo zábavy, ale lesné víly, duše dievčat, ktoré zomreli po zasnúbení alebo spáchali samovraždu, a preto nemajú pokoj a po nociach sa túľajú. Milujú tanec, hudbu a spev. Nútia mláďencov, aby s nimi tancovali, a potom ich utancujú k smrti. Toňovi hrozilo, že ho víly usmrčia, ale Zolo si všimol, že dievčatá netancujú na zemi, ale sa vznášajú. Okrem toho okolo nich začala bujniť tráva do kruhu, čím uzatvárali cestu Toňovi von z kruhu, z ich zovretia. Vtedy Zolo naznačil hlavou kapele, aby prestala hrať. Vložil ruku do vrečka svojho saka a vytiahol z neho sušenú mäťu. Hodil ju na dievčatá. Tá mala moc ochraňovať ľudí pred zlými vílami. Vtedy sa lesné víly stratili a Toňo spadol na zadok. Bol celý doškriabaný a košefu mal dotrhaný. Nechápal, čo sa stalo, a prečo tancoval. „Poďakuj Zolovi, lebo keby nebolo jeho, tak neviem ako by si dopadol, či by si došiel domov živý,“ povedal mu Ďuso. Toňo sa poďakoval Zolovi, no stále nechápal, čo sa stalo. Bol ako omámený. Toňo mal naozaj šťastie. Zolo bol jediný z muzikantov, ktorý prečítal veľa kníh a v nich sa dočítal aj o tom, ako sa brániť proti nečistým, zlým a démonickým silám a bytostiam, ak sa s nimi stretne človek.

Hudobníci idú ďalej smerom k svojej dedine, keď oproti nim kráča chlap v zelenej uniforme a na hlave má zelený klobúk. Vy-

zeral ako miestny horár. „Peknú dobrú noc vám želim, páni muzikanti,“ prihovoral sa im muž v zelenej uniforme. „Aj vám, pán horár!“ pozdravili ho rómski hudobníci. „Chlapi, pred chvíľou som zastrelil diviaka, ale ten ešte dobehol k rieke a tam do nej spadol. Nepomôžete mi ho vytiahnuť? Zaplatím vám,“ povedal im muž a Rómovia mu neváhali pomôcť. Veď keď zaplatí? Hudobné nástroje nechali na brehu a išli s ním k rieke. Ako tak vyťahovali toho diviaka, všetci spadli do rieky a začali sa topiť. Vlastne, začal ich topiť muž v zelenej uniforme, lebo to nebol horár, ale vodník. „Pomóc, pomoc, kričali Rómovia, ale široko-ďaleko nebolo nikoho, aby ich počul. Zolo však aj teraz vedel, čo má robiť. Z posledných síl vytiahol z vrečka svojho mokrého saka strúčik cesnaku a vložil ho vodníkovi rovno do úst. Vodník iba zakričal: „jaj!“ a aj s diviakom sa v tom momente stratili. Rómski hudobníci celí mokří pomaly vychádzali z rieky. Zolo vedel, že proti vodníkovi sa dá ochraňovať cesnakom, papradím, černobyľom alebo rastlinami posvätenými na Kvetnú nedeľu. Keďže boli mokří, rozhodli sa, že si urobia oheň a trochu sa vysušia, kým pôjdu ďalej. Veď čo by im povedali ich ženy, keby domov prišli premočení. Oheň ich dokonca ochraňoval pred nečistými a démonickými silami. Keď im veci ako-tak vyschli, oheň uhasili a vybrali sa ďalej. Ďuso si cestou začal hvízdať, a to nemal robiť. „Čo to robíš!“ kričal na neho Zolo. „A čo, nemôžem si hvízdať?“ oponoval Ďuso. „Môžeš tým privolať blúdiacu dušu Svetlonosa. Je to démon, ktorému sa nepáči, ak niekto po zotmení zahvízda a potrestá ho za to,“ vysvetľoval Zolo. Len čo to dopovedal, Ďuso dostal facku z ľavej strany, potom z pravej, kopanec do zadnice, jednoducho Svetlonos ho bil hlava-nehlava, až kým nespadol do rieky. Ešte aj tam ho Svetlonos mlátil. „Čo mám robiť, Zolo? Porad!“ reval Ďuso z posledných síl. „Prežehnaj sa trikrát, to ťa ochráni pred zlým démonom!“ poradil mu Zolo. Ďuso sa trikrát prežehnal a zlý démon sa stratil. Ďuso pomaly vychádzal z rieky celý mokrý, ďakoval Zolovi a ľutoval, že ho nepočúvol a hvízdal si. Bol mokrý, dobitý a oblečenie mal potrhané. Pomaly sa už blížili k dedine, keď zrazu zbadali na brehu pri rieke sedieť mladú, krásnu dievčinu. Bola to vodná žena, duch ženy, ktorá sa nedávno utopila práve na tomto mieste. Tam každú noc vábila, a potom topila okoloidúcich, najmä mláďencov, aby sa s nimi mohla zasnúbiť. Vodné ženy si partnerov väčšinou hľadali medzi smrteľníkmi. Vodná žena videla svojho potenciálneho partnera v niektorom z rómskych muzikantov, a preto sa ich opýtala: „kto si z vás, mláďenci, ku mne prisadne?“. Bola taká pôvabná, že Arpi, nepoučiteľný z predchádzajúcich skúseností s nečistými silami, ktoré sa im pred chvíľou prihodili, neodolal a prisadol si k nej. Tá ho chytila za ruku a požiadala ho, aby sa postavil. Keď stáli pri rieke, žena zo seba odhodila šaty. Bola celkom nahá. „Poď si so mnou zaplávať, šuhajko, voda je veľmi príjemná!“ Ostatných muzikantov pohľad na krásne nahé telo vodnej ženy tak omámil, že ani nevnímali, že je Arpi už vo vode a topí sa. Topila ho vodná žena. „Pomóc! Pomóc!“ kričal Arpi, ale muzikanti sa ani nepohli, ako keby ich vodná žena začarovala svojím pôvabom. Arpi hrdinsky odolával vodnej žene, aby ho neutopila, keď v tom niečo, alebo niekto, drgol do Zola. Ten spadol z brehu a ocitol sa tesne pri rieke. Vtedy videl, ako Arpi zápasí s vodnou ženou. Z vrečka saka vytiahol strúčik cesnaku a skočil do vody. Vodnej žene presne tak, ako vodníkovi, strčil cesnak do úst. Vodná žena sa stratila. Obaja boli opäť mokří, ale Arpi ešte aj dotrhaný. Potom už rýchlo bežali domov k svojim ženám a deťom. Už pomaly svitalo a ich cesta domov netrvala skratkou popod

les popri rieke hodinu, ako si myslel Zolo, ale takmer päť hodín. Keď ich zbadali Rómovia z osady, zľakli sa ich. Boli mokří, dobití a dotrhaní, iba Zolo bol len mokrý. „Čo sa vám stalo? Kto vás tak doriadil? Azda nie mule!?“ pýtali sa ich Rómovia a smiali sa im. Hudobníci nepovedali ani slovo a zavreli sa vo svojich domčekoch. Doma svojim ženám porozprávali, čo sa im prihodilo, keď sa vracali z hrania. Na druhý deň už o tom vedela celá osada, ba aj celá dedina. Niektorí im verili, iní sa im smiali, že si to všetko iba vymysleli. Jedno je však isté, že už nikdy nešli muzikanti z hrania domov peši a o polnoci. Vždy niekde prespali, a až keď prvé slnečné lúče vyšli na obzor, pustili sa na cestu domov. O tom, čo sa im prihodilo, dlho rozprávali každému, koho stretli, najmä po nociach svojim Rómom. Tí sa báli natoľko, že po zotmení ani nevyšli na dvor. Vždy išli vo dvojici, alebo v skupinkách.

* * *

O duchos abo mulo, sar leske phenen o Roma, hino e vodi le mule manušeskri, savi pal leskro meriben kamla te ačhel pre kaja luma le sojekhavre butendar. O duchi na ne lačhe abo nalačhe. Hine ajse, save sas prekal peskro dživipen. Sikaven pes le manušenge, peskre pašenge, kaj len anglal vareso te vartinen, abo len te daraven. Nekbuter prekal o soviben len tasaven, keren kika flaki, kajča šaj len the murdaren. O duchi abo mule pes sikaven andro manušíkano abo džviriko sikaviben sar mački, rikone, čirikle. Kajča hin adaj the upral lumakre vođa, save sas lačhe abo nalačhe benga – hoj adaj hine peske o manuša avriphenenas sojekhaver ačhiphena. O manuš, kaj pes anglal lende te garuvel, avrichasnarlas sojekhaver garudipnaskre sersami, drabi u theavka. O Roma bares paťanas u mek mindik paťan pro duchi, pro mule, u the pro upral lumakre vođa, savenge sikavenas bari paťiv. O phure Roma najekhvar khere vakerenas vakeribena pal oda, sar pes lenge sikavenas o duchi, mule, abo sar len cirde-nas andro meriben o benguňale zora u sar pes oleha avrikerde. The kada vakeriben hino pal oda, sar o duchi the benguňale vođa kamle te murdarel le romanen lavutaren, save pes visarenas pal jepaš rat khere pal o bašaviben.

Hin šukar ňilajuťni sombatuňi tosara u o Zolis the o Ďusis, šogora the džanle lavutara, bešen avri anglo kher u pijen tuňo mol, savi peske idž rati ile paťaben le kačmaristar. Lengre romňija gele sig tosara te šigitinel pro chulajipen le thaneskre chulajeske Demeteriske. O čhave mek soven. O Zolis the o Ďusis pijen e mol u gondolinen so la kezdiňakra sombataha. Se dojekh sombat bašavenas pre sojekhaver ačhipena le rajenge a adaďives - nič. Ňiko len na vičhinda ňikhaj te bašavel. „So keraha, sar dopijaha kaja mol?“ phučel pes o Ďusis le Zolistar. „U me tuke džanav, šogorina, so keraha? Talam laha o lavuti u džaha andre karčma. Odoj imar ča varekaske bašavaha u ov amenge vareso cinela te pijel abo dela vare-save churde,“ phenel o Zolis. Ča so dophenda, imar paš lende ačhelas o sogalošis le chulajeskro Kuntzoskro andal aver gav. Aňi nadikhle, sar paš lende avla. „Lači tosa-ra, rajale lavutara, man lošanel, hoj tumen arakhľom khere,“ phenel lošane hangoda o sogalošis. „Pal soste džal, so kamen?“ phučel lestar o Zolis. „No, džanen, miro raj leperel pre peskro ulišagoskro dives u nane les bašavibnaskri banda, kaj leske te bašaven pre leskro lošaňiben. E banda, savi sas alkudimen našti avel, nasvalile lakre duj džene, u vaš oda man miro raj bičhađa pal tumende, bo pal tumende šunđa, hoj san igen lačhe lavutara,“ avrivakerel lenge o sogalošis. „U oda kana hin tire rajeske oda ulišagoskro dives?“ phučel pes o Ďusis. „Adaďives,“ phenel o sogalošis. „Adaďives? U keci orendar kamas odoj te avel?“ phučel pes o Zolis. „Uľahas mištes, te avľanas pre

leskro chulajipen pašal o trin ori pal o di-los,“ mangel len o sogalošis u del len šel koruni le lavenca, hoj oda hine anglune love. „Mištes akor, trine orendar odoj avaha,“ phenda o Zolis u ila andal o vasta le sogališoske o šel koruni. O sogalošis palikerda u gefa. O Zolis phenel le Ďusiske: „Laha te bašavel mek le Arpis pre bugova u le Toņus pre harmonija.“ O Ďusis phenda mištes, u avka pes dovakerde, hoj džana pal o Toņus the Arpis u pro dilos pes arakhena angle osada. Jekhetane džana andro pašo gav pindrenca, se oda nane dur, avka vaj jekh the jepaš ora. Vaš o šel koruni peske cinena pro drom varesavi mol the thuvale. Pro dilos savore štar džene lavutara, o Zolis, Ďusis, Arpis the Toņus, pes kidne pal o šeralo drom andro pašo gav. Pro chulajipen le chulajeskro Kuntzoskro doavle vaj kijo duj ori pal o dilos. Ipen pes sdžanas pro ulišag-oskro lošaņiben o vičhimen nipi - barvale chulaja andal o buchlo than. O lošaņiben kezdinda le ulišagioskreha pijibnaha u o Roma bašavanes u bašavenas, u o nipi khele-nas, giļavenas, mulatinenas the lošanenas. Anglal jepaš rat o ulišagioskro lošaņiben agorisaliła u o nipi jekh pal aver džanas khere. O sogalošis avripotinda le Romen avka, sar pes dovakerde u phenda lenge kaj te so-ven andre le chulajeskri maštała, kaj likere-las vaj biše sojekhavren grajen, kaj te na džan khere pindrunes u anglal jepaš rat. „Hin tumende odoj imar lačhardo,“ phenda o sogalošis u sikađa lenge, kaj te džan pal leste. Phundrađa e maštała u sikađa lenge, kaj peske šaj pašfon. O Ďusis, o Arpis the o Toņus sas nabirinde u sas len the vareso pi-lo, u avka phende peske, hoj presovena andre maštała. O Zolis len olestar kerelas tele: „Muršale, madiliňalon! Hin šukar parņi rat, o čhon the o čerčeňa šukares vududaren, dičhol, sar te ulahas dives. Avas khere pin-drunes! Džaha le charne dromeħa telal o veš pašal e leň u tel jekh ora avaha khere!“ dovakerlas lenge o Zolis, kajča on peske nadine te phenel. O bašavibnaskre sersami thode pre seraha u pašlile peske. O Zolis ačhelas angle maštała, kamla te do-pijel e thuvali. Pijelas e thuvali u dikhelas pro čhon the čerčeňa, sar šukares vududa-ren. Kajča andre vodi šunelas, hoj pal jepaš rat pes andre maštała vareso kerela. Odmar-đa jepaš rat. U akor pes andre maštała kez-dinda te kerel nalačhe buta. O sersami pes chudne te čalavel, te hurňafol u denas avri naavriphende hangi sar demadipen, durki-ňiben, phiriben, roviben u agoreske the ba-šaviben. Ačhile pes the palomuja, save

chudne amare lavutara. „Jaj, Devla, so Ďa pes kerel, ko adaj daravel u ko amen ma-rel?“ viskinenas o lavutara u denašenas avri andal e maštała, anglal savi ačhelas o Zolis. The ov chudňa te daral. „Tu, džanes vareso pal oda, so pes kerel andre maštała?“ phučle pes o lavutara le Zolistar. „Nadžanav, kajča vareso šunav,“ phenel o Zolis u vakerel dureder: „šaj oda avel o pi-kulik, churdo cholamen manušoro, šigito-šis le verdunengro the rajengro. Bajinel pal lengre graja, saven rati korkoro del te chal, te pijel, uchanel u peskre chulajeske, savo les pre dojekh than kidel peħa, anel bacht the andro hazardos. Bijal oda, kaske sogali-nel, űikas nadikhel rado. U talam tumen na-kamel andre peskri maštała, kaj odoj te pre-soven. Mek bacht, hoj tumen ča demađa pal o muj u na marda goderer,“ avriphenda lenge o Zolis. Nič lenge naačhelas, ča pes te mukel khere pindrenca telal o veš u pašal e leň. O Zolis le dromeħa lenge mek vakere-las, hoj talam o chulaj, saveske bašavenas pro ulišagskro dives barvaliła palikerdone-s le hazardoske the vaš o šigitišagos le cikne muršoreskro pikuliskro. O barvale chulaja mindik khelenas karti pro love u o chulaj Kuntz mindik avrikhelelas, bo o cikno u pre-kal aver nadikhlo muršoro dikhelas andro karti avre chulajenge u avriphenelas save len hin karti peskre rajeske, u ov vaš oda mindik avrikhelelas. Palis imar le Kuntzoha űiko le chulajendar karti nakamelas te khelel.

Sar avka peske o romane lavutara džan dromeħa parňa rataħa u pro drom lenge vududarel o čhon the o čerčeňa, kaj pes ile, odoj pes ile, džan peske proci lenge trin igen šukar raklija andro parne predikhle ga-da le bare balenca šukararde vešune lu-ludenca. „Khatar džan, šukarore, akana an-dre kajso idejos? Pal o balos?“ phučlħa pes lendar o Toņus u o raklija diliňarde hango-ha palephende: „he, čhavo, pal o balos džas“. „Av peske amenca te khelel, u tumen bašaven!“ parančofinde o raklija le lavute-rengre. O Roma bašavnas u o Toņus lenca khelelas. Kajča na sas oda gavutne raklija, save pes visarenas khere pal o balos, kajča vešune vili, o voda le čhajengre, save mule pal o mangavipen vaj pes murdarde korko-re, u vaš oda len nane smirom u pal o raťa phiren upre tele. Kamaven o kheliben, ba-šaviben the giļaviben. Diliňaren le terne čhaven, kaj lenca te khelen, u palis len khe-laren dži o meriben. Le Toņuske darando-las, hoj les o vili mardarena, kajča o Zolis di-khħa, hoj o raklija na khelen pre phuv, kajča hurňafon upre. Bijal oda pašal lende chud-

ňa te barol e čar andre kereka, savaha an-drephandenas o drom le Toņuske avri an-dal e kereka, andal lengro zachudņipen. Akor o Zolis kerđa le šereħa la bandake, kaj te preačhen te bašavel. Thoda o vast andre žeba peskre charne gerekoske u cirdňa avri andal leste e šutardi meta. Čiďa la pro raklija. La sas zor te garuvel le manušen an-glal o nalačhe vili. Akor o vili našlile u o To-ņus peħa pre bul. Sas calo randlo u o gad leste sas čhingerdo. Naachaľolas, so pes ač-hiľa, u soske khelelas. „Paliker le Zoliske, bo te naulahas ov, ta nadžanav sar dopeľalas, či dogeľalas khere džido,“ phenda leske o Ďu-sis. O Toņus palikerđa le Zoliske, no theav-ke naachaľolas, so pes ačhiľa. Sas sar mato. Le Toņus sas čačes bacht. O Zolis sas jekhutno le lavutarendar, savo pregenda but gende u andre lende pes dogenda the pal oda, sar pes te garuvel anglo bižuže, na-lačhe the bengeskre zora the voda, te pes lenca arakhela o manuš.

O lavutara džan dureder kija peskro gav, sar proci lende džal murš andro čaruno jekhuraviben u pro šero les hin čaruňi staďi. Avridičhol sar o thaneskro heďaris. „Šukar lačhi rat tumenge mangav, rajale lavutara,“ diňa pes kija lende anglal u murš andro ča-runo jekhuraviben. „The tumenge, rajeja he-ďarina!“ palikerde les o romane lavutara. „Muršale, anglo sikra idejos talindom tele dzivone bales, kajča ov mek denašħa kije leň u odoj andre late peħa. Našigitinena mage les te cirdel avri? Poťinava tumenge,“ phenda lenge o murš u o Roma nagondolinenas leske te šigitinel. Se te poťinela? O bašavib-naskre sersami mukle pre leňakri sera u gele leħa kije leň. Sar avka avricirdenas le dzivo-ne bales, savore pele andre leň u chudne te tašľol. Oda, chudňa len te tašľarel u murš an-dro čaruno jekhuraviben, bo oda nasas o he-ďaris, kajča o paňalo. „Šigitišagos, šigitišag-os, vičhinenas o Roma, kajča buchles“ dur nasas űiko, kaj len te šunel. Kajča o Zolis the akana džanelas so te kerel. La agorutňa zora-ħa avricirdňa andal e žeba peskre cinde char-ne gerekoskri o kotororo cesnakos u thoda les le paňaleske prosto andro muj. O paňalo ča vičhinda: „jaj!“ u the le dzivone baleħa an-dre oda našľile. O romane lavutara sa cinde polokes avenas avri andal e leň. O Zolis džanelas, hoj proci paňale pes del te gavuvel cesnakoha, papraďaha, černobiľaha abo avre luľudenca sentelimen pro luľuduno kurko. Vaš oda hoj sas cinde, phende peske, hoj peske kerena jag u sikra pes šutarena, medik džana dureder. Se so lenge phendeħas len-gre romňija, te khere avleħas precinde. E jag

len mek garuvelas anglal o bižuže the bengu-ňale zora. Sar lenge o gada avka-sar šuťile, e jag andremurdarde u kidne pes dureder. O Ďusis peske le dromeħa chudňa te šuťarel, u oda nakamla te kerel. „So Ďa keres!“ vičhi-nelas pre leste o Zolis. „U so, našti mange šu-ľarav?“ palephenelas o Ďusis. „Šaj aleħa pa-ševičhines la phirda voda le Vududľiďardo-šiskri. Oda hino beng, saveske nane pre ked-va, sar vareko pal o šititno šuťarel u marel les vaš oda,“ avrivakerelas o Zolis. Ča so do-phenda, o Ďusis chudňa pal o muj pal e ban-gi sera, palis pal e čači, rugiňiben andre bul, prosto o Vududľiďardošis les marelas še-ro-našero, medik napela andre leň. Mek the odoj les o Vududľiďardošis marelas. „So te kerel, Zoli? De man godi!“ rovelas o Ďusis andal agoreskre zora. „Čhin pre tute keres-tos trival, oda tut garuvela anglal o nalačhe benga!“ diňa les godi o Zolis. O Ďusis trival čhinda pre peste kerestos u o nalačho beng našľiľa. O Ďusis polokes avriavelas andal e leň calo cindo, palikerlas le Zoliske u baji-nelas, hoj les našunda u šuľarelas peske. Sas cindo, domardo u o uraviben leste sas čhin-gerdo. Polokes imar avenas kijo gav, sar jekhvarestar dikhle pre leňakri sera paš e leň te bešer terňa, šukara rakla. Sas oda e paňali džuvľi, e vodi la džuvľakri, savi načiľla tašľiľa ipen pre kada than. Odoj sako rat kija peste cirdelas, u palis tašľarelas pašaldžale manu-šen, nekbuter le ternen, kaj pes lenca te mangavel. O paňale džuvľa peske muršen nekbuter rodenas maškar o džide manuša. E paňali džuvľi dikhelas peskre neve romes maškar o romane lavutara, u vaš oda pes len-dar phučħa: „ko peske tumendar, čħavale, paš mande bešela?“ Sas ajsi šukar, hoj o Ar-pis, nasikado olestar so pes lenge anglal oda ačhiľa le bižuže zorenca, save pes lenge an-glal o sikra idejos ačhile, nadiňa leske u beš-ľa paš late. Odi les chudňa le vastestar u mangľa les, kaj te uštel upre. Sar ačhenas paš e leň, e džuvľi pal peste čhiďa tele o ga-da. Sas calo langi. „Av peske manca te landol, čħaveja, o paňi hino igen lačho!“ cirdelas le Arpis andro paňi, u chudelas les vastestar. Kole lavutaren o dikhiben pro šukar lango teštos la paňala džuvľakro avka maťarda, hoj aňi nadikhenas, hoj hino o Arpis imar andro paňi u tašľol. Tašľarelas les e paňali džuvľi. „Šigitišagos! Šigitišagos!“ vičhinelas o Arpis, kajča o lavutara pes aňi načalade, sar te len e paňali džuvľi pokerďahas peskre šukarib-naha. O Arpis barikanes napomukelas la pa-ňala džuvľake, kaj les te natašľarel, sar andre oda vareso, abo vareko, ispidňa andro Zolis. Oda peħa pal e leňakri sera u imar ačhelas paš e leň. Akor dikhħa, sar o Arpis pes marel la paňala džuvľaha. Andal e žeba le cikne ge-rekoskri avricirdňa kotororo cesnakos u chučħa andro paňi. La paňala džuvľake ipen avka, sar le paňaleske, thoda o cesna-kos andro muj. E paňali džuvľi našľiľa. So-duj džene sas pale cinde, kajča o Arpis mek the čhingerdo. Palis imar sigo denašenas khere kija peskre romňija the čħave. Imar polokes avelas avri o kham u lengro drom khere naľikerelas charne dromeħa telal o veš pašal e leň jekh ora, sar peske gon-dolinas o Zolis, kajča maj pandž ori. Sar len dikhle o Roma andal e osada, darandile len-dar. Sas cinde, marde the čhingerde, ča o Zolis sas ča cindo. „So pes tumenge ačhi-ľa? Ko tumen avka marda? Talam na o mu-le!?“ phučenas pes lendar o Roma u asanas lendar. O Lavutara naphende aňi lav u phandle pes andre peskre kherora. Khere peskre romňijenge vakerde, so pes lenge ačhiľa, sar pes visarenas khere pal o bašavi-ben. Pre aver dives imar pal oda džanelas calo osada, the calo gav. Vareko lenge pača-las, aver lendar asanas, hoj peske savoro ča avrichudne. Kajča jekh hin čačo, hoj imar šoha nagele o lavutara pal o bašaviben khere pindrenca u pal jepaš rat. Pal oda, so pes lenge ačhiľa, but vakerenas sakoneske, kas arakhenas, nekbuter ratenca peskre Ro-menge. Ola pes daranas avka, hoj pal o šiti-tno aňi nagele avri. Mindik džanas duj džene, abo buteder.

Napisal a preložil: Igor Dužda

Zvolenský rómsky súbor vystúpil v Moskve s hercami z filmu Cigáni idú do neba

Zvolen, 10. september (TASR) – Zvolenský rómsky folklórny súbor Romano Jilo absolvoval vystúpenia v profesionálnom rómskom divadle Romen v Moskve. Tanečníci súboru tancovali napríklad popri speváčkej zložke divadla, v ktorej účinkovali aj herci z legendárneho filmu Cigáni idú do neba.

„Vystupovali sme na doskách svetoznámeho divadla Romen, kde je kapacita asi 500 ľudí,“ priblížil cestu vedúci a choreograf súboru Peter Kačica.

Súbor Romano Jilo do Ruska vycestoval spolu so Základnou umeleckou školou Lavuta Alexandra Daška z Banskej Bystrice (ZUŠ) a ich projektom Cigánsky oheň. ZUŠ Lavuta už takmer rok zastrešuje aj vzdelávanie mladých Rómov vo Zvolene. „Mali sme veľmi dobré ohlasy, vyslúžili sme si dokonca standing ovation,“ doplnil Kačica.

V divadle vystúpili po boku umelcov z divadelného súboru Ruska Roma, spolu s ktorými si zatancovali. „Nemali sme to nacvičené, improvizovali sme,“ konštatoval Šimon Kandráč, 14-ročný tanečník a hudobník súboru.

S umelcami z kultového filmu Cigáni idú do neba tancovali deti z Romano Jilo v Slovenskom dome pri Zastupiteľskom úrade Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Moskve. „Ukázali sme temperament, farebnosť, niečo, na čo môžeme byť hrdí,“ doplnil Kačica.

Aj keď je prístup k rómskej kultúre na Slovensku a v Rusku odlišný, na vystúpení všetci ukázali hlavne to, čo ich spája. „O rok by sme chceli ísť do Brazílie, kde máme pozvánku. Veríme, že sa nám to podarí zorganizovať. Deti však musia na sebe ďalej pracovať a nevzdávať sa,“ dodal Kačica.

Foto: archív RJ

Kultúra: Festival Jeden svet uviedol v premiére dokument Švédi z osady

Bratislava (TASR/RNL) – Dokument Švédi z osady zobrazuje cestu troch slovenských Rómov, ktorých ako deti adoptovali do Švédska a oni sa vracajú na Slovensko za svojimi biologickými rodičmi s otázkou „Kto sme?“. Skutočný príbeh sa začal pred vyše dvadsiatimi rokmi a bola pri ňom Katarína Farkašová, režisérka, scenáristka a autorka námetu filmu. Snímku o identite a návratoch do minulosti uviedol v premiére Medzinárodný festival dokumentárnych filmov Jeden svet 13. októbra v bratislavskom Kine Lumiére. „Organizátori film zaradili do súťažnej sekcie Slovensko a Česko za ľudské práva,“ TASR informovala PR manažérka Zuzana Golianová.

Pred 23 rokmi sa aj vďaka riaditeľke Detského domova Mlynky-Biele vody Terézii Lexovej uskutočnila adopcia slovenských rómskych detí do Švédska. Katarína Farkašová priamo pomáhala švédskym rodičom, ubytovala ich u seba doma, sprevádzala ich po úradoch, absolvovala s nimi celý proces. Už vtedy bola téma adopcie v dvoch krajinách úplne inak vnímaná. Režisérka hovorí, že filmom chce otvoriť práve túto otázku – prečo sa to vo Švédsku dá/dalo a u nás nie? „Vo Švédsku sa adopcie netaja ako u nás, naopak. Bolo to ako rozprávka na dobrú noc: 'Pochodili sme pol sveta, kým sme si ťa našli'. A nie: 'Nieкто ťa nechcel, odložil',“ hovorí o svojich skúsenostiach Farkašová. V roku 2012 bola v Štokholme na konferencii o ľudských právach a po rokoch sa skontaktovala s Alexom, ktorý sa stal hlavným hrdinom filmu. Rozhodol sa, že chce vidieť svojich biologických rodičov. Zabezpečila stretnutie, sprevádzala jeho aj ďalších dvoch kamarátov a tieto cesty pokračovali.

Koncom roka uviedla dokument Švédi z osady aj Dvojka RTVS. Snímku čaká účasť aj na ďalších filmových festivaloch.

Katarína Farkašová (1953) vyštudovala filmovú dramaturgiu a scenáristiku na bratislavskej VŠMU. Neskôr si doplnila vzdelanie o kanadský trojročný kurz o ľudských právach, o sociálne poradenstvo v Bratislave, psychoanalýzu v Prahe a Gender Issues vo Viedni. Trinásť rokov pôsobila ako dramaturgička vo filmových ateliéroch Koliba. S hercom Borisom Farkašom má dve deti – dcéru Kristínu a syna Ondreja. Pôsobila v liberálnej nadácii Friedrich Naumann Stiftung, bola spoluzakladateľkou Amnesty International na Slovensku. Od roku 1994 je riaditeľkou Aliancie žien Slovenska, ktorá sa zaoberá ochranou ľudských práv žien.

Foto: archív KF

